

Novák, Václav

Historie brněnských kinematografů : kočovné kinematografy : kočovná kina hostující v Brně

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. O, Řada filmologická. 2005, vol. 2, iss. O2, pp. [197]-227

ISBN 80-210-3913-2

ISSN 1214-0414

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/114185>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

VÁCLAV NOVÁK

HISTORIE BRNĚNSKÝCH KINEMATOGRAFŮ – KOČOVNÉ KINEMATOGRAFY

Kočovná kina hostující v Brně

Necelý rok po prvním kinematografickém představení na světě bratří Lumièreových v Paříži mohli již také Brňané poprvé shlédnout „živé fotografie“, a to o dva měsíce před Prahou (k prvnímu představení na našem území došlo 15. 7. 1896 v Karlových Varech). Možná, že to byla blízkost Vídně, možná, že německý podnikatel si sliboval větší úspěch v německém Brně.

Jako první přijel s kinematografem do Brna Albert Schiller,¹ impresárió z Vídně. 6. srpna 1896 požádal na policejním ředitelství o povolení k předvádění živých fotografií pomocí přístroje zvaného kinematograf v Maurském sále Grand hotelu v Brně. V žádosti uvedl, že živé fotografie jsou promítány na bílou plochu nejen s velkou přesností, ale i v přirozené velikosti. Plakáty (velikosti 63 × 94 cm) a v brněnských novinách *Tagesbote* oznámil, že počínaje nedělí 9. srpna 1896 budou předváděna kinematografická představení po osm dnů od deseti hodin dopoledne do osmi hodin večer v Maurském sále Grand hotelu, a je to poprvé, co mají Brňané možnost shlédnout kinematograf. Maurský sál byl pavilon na konci kavárenské zahrady, ze které se do sálu vcházelo. Budova s jídelnou a át-riem tehdy ještě nestála (byla postavena až v roce 1901). Celý tento prostor byla kavárenská zahrada.

Povolení k představením obdržel Schiller 8. srpna 1896, k představení v ohlášený den však z neznámých důvodů nedošlo. Teprve v úterý 11. srpna byly pro zástupce tisku předvedeny obrazy: SKOTSKÝ TANEC, HASIČI a SCÉNA U HOLIČE. O tomto prvním kinematografickém představení v Brně novináři napsali: „Obrazy jsou téměř v životní velikosti, někdy se trochu pomalu pohybují, ruší kmitání

---

¹ SOAB B 26 k 1399/čj. 2974 (Všeobecné spisy); *Tagesbote*, 8. 8. 1896: 4. (Ve spisech policejního ředitelství /B 26/ je list s hlavičkou „Albert Schiller, impresárió, Wien, Wieden, Dannhausergasse 10“ s rukou psaným „programem“: 1. SCHIRMTANZ, 2. BARBIERSZENE, 3. SCHATTENTANZ, 4. EIN FEUERWEHR, 5. STRANDSZENE, 6. TRIO-TANZ; ten se tedy z větší části – s výjimkou STÍNOVÉHO TANCE /Schattentanz/ – kryje s níže uvedeným programem Schillerových projekcí. Informace o prodloužení pobytu a doplnění programu obsahuje oznámení v *Tagesbote*, 14. 8. 1896: 4).

obrazu a pronikavé světlo, přesto to stojí za podívanou.“ Pak již byla pořádána pravidelná představení pro obecenstvo každou půlhodinu od 10 do 20 hodin. Vstupné 50 krejcarů. Program 1. DEŠTNÍK – TANEČNÍ DUO, 2. SCÉNA U HOLIČE, 3. TANEČNÍ TRIO, 4. HASIČI, 5. SKOTSKÝ TANEC, 6. SCÉNA NA PLÁŽI.

Představení byla velmi dobře navštěvována, takže Schiller požádal o prodloužení povolení a z Vídně si nechal poslat další tři obrazy: POPRAVA MARIE STUARTOVNY, TURECKÝ TANEC a VESNICKÁ KOVÁRNA. Od 15. srpna také snížil vstupné na 30 krejcarů a poskytl slevu vojákům od šikovatele dolů, studentům a dětem, kteří pak platili 20 krejcarů, aby tak „umožnil dalším kruhům návštěvu živých fotografií předváděných kinematografem“. Povolení Schillerovi končilo nedělí 23. srpna a tím dnem také skončil hostování v Brně.

Druhý kinematograf, který zavítal do Brna, byl bratří Oeserových,² pocházejících ze Žatce (Edmund a Fridolín, licence byla vždy vystavena na Edmunda, který bydlel ve Vídni). Bratři Oeserové byli v Brně již několikrát předtím, dokonce už v červnu 1888 na Klášterním náměstí na Starém Brně (Mendlovo),^a ovšem pouze s panoramou a magickým divadlem.

21. října 1896 bylo v brněnských novinách *Tagesbote* oznámení, že z berlínské průmyslové výstavy přijede v nejbližších dnech „Edisonův ideální originální kinematograf“^b a bude provozován na Orlí ulici 24. Byl to kinematograf bratří Oeserů a zahájil provoz v sobotu 24. října 1896 v zahradním salónu restaurace U stříbrného orla na Orlí 24. Představení byla každou hodinu od 16. do 20. hodiny, v neděle a svátky také v 10, 11 a 12 hodin. Vstupné I. místo 40 krejcarů, II. místo 20 kr. Vojsko od četaře dolů, žáci a děti polovinu. Na programu mezi jinými: příjezd vlaku do nádraží, trh v Paříži a od 6. listopadu nové obrazy z Londýna a Paříže: příjezd carských manželů do Paříže, tanečnice Misis Fühler a také několik humorných scén. Předváděn byl také Edisonův fonograf s nahrávkami brněnské vojenské hudby a brněnských zpěvaček a zpěváků. Kinematograf měl velký úspěch, všechna představení byla vyprodána, za 23 dní provozu bylo přes 25 000 návštěvníků. Lidové noviny o kinematografu napsaly: „Živé fotografie v domě č. 24 v Orelské ulici jeví stále větší a větší přitažlivost na zdejší obecenstvo, neboť každé představení jest velice čteně navštíveno a možno slyšeti jen všeobecnou chválu a obdiv.“ Poslední představení bylo v pondělí 16. listopadu 1896, v úterý byl kinematograf již v Olomouci. Kinematograf bratří Oeserů navštívil Brno ještě dvakrát.

V roce 1904 zahájili představení živoucích, mluvicích a zpívajících fotografií (pomocí fonografu) ve čtvrtek 6. října v 19.30 ve vlastním podniku (stan s vlastní výrobou elektřiny) na Vávrově třídě vedle Lamplova mlýna (dnešní lázně na

² SOAB B 26 k 2437 (Panorama, produkce, varieté); *Tagesbote*, 24. 10. 1896: 11; *Tagesbote*, 6. 10. 1904: 6; *Tagesbote*, 14. 8. 1909: 6 (podrobněji se bratrům Oeserovým věnuje Zdeněk Štábla – srov. Štábla, 1979: 79 – 90).

^a Novák uvádí za dobové názvy ulic a náměstí i názvy z doby vzniku textu, tedy ze 70. let.

^b Inzerát v *Tagesbote* ze dne 21. 10. 1896 uvádí „Original-Kinematograph (Edison's Ideal lebender Photographien)“, inzerát ze 24. 10. pak „Edison's Ideal-Original-Kinematograph (lebende photographien)“.

Wawrastraße, ^{neben} der Lampelmühle.
Eigene^s Stablissement.
Oesers Original
Elektr. Theater,

lebende, sprechende u. singende Photographien in der größten
Vollendung. — Jeden vierten Tag neues Programm.
Täglich Vorstellung, $\frac{1}{8}$ Uhr abends. Sonn- und Feiertag,
Mittwoch und Samstag

zwei Vorstellungen
um 4 Uhr nachm. und um $\frac{1}{8}$ Uhr abends.

Preise der Plätze: 1. Platz (numeriert) 40 kr., 2. Platz 30 kr.,
3. Platz 20 kr., Galerie 15 kr.; Militär und Kinder zahlen: 1. Platz
30 kr., 2. Platz 20 kr., 3. Platz 15 kr., Galerie 10 kr.

Näheres die Zettel. 5039

Reklama oznamující projekce kinematografu bratrů Oeserových
(Tagesbote ze dne 6. 10. 1904, s. 6)

Kopečné) denně v 19.30, ve středu, sobotu, neděli a svátek též v 16 hodin. Ceny míst: křeslo 40 krejcarů, II. místo 30 kr., III. místo 20 kr., galerie 15 kr. Děti a vojsko měly slevu. Od 18. října byly předváděny scény natočené v Brně: Velké náměstí, scéna u městského divadla, jízda elektrickou drahou od divadla k Lamplovu mlýnu. Poslední představení bylo v neděli 13. listopadu 1904, v pondělí odjel do Olomouce.

Na stejném místě zahájili bratři Oeserové představení po pěti letech, v sobotu 14. srpna 1909 ve svém Théâtre Electrique. Začátky byly ve 20 hodin, v neděli a svátky též v 16 hodin. Každý den byl nový program „nejvelkolepějších v celém oboru živých, mluvících a zpívajících fotografií.“ Tentokrát se zdrželi déle, skončili až v pondělí 4. října 1909.

Dominik Novák³ (nar. 1851 ve Vídni), bytem v Kroměříži, který se svou manželkou Annou vlastnil licenci pro panorama a houpáčky, dal se také na kinematograf. I když licenci pro kinematograf obdržel až 22. prosince 1896, zahájil představení již v pátek 4. prosince 1896 v restauraci pana Rosáka na Pekařské ulici (proti Zemské nemocnici). Představení byla každou hodinu od 16 do 20

³ SOAB B 26 k 1401/čj. 4623 (Všeobecné spisy); SOAB B 26 k 1710/čj. 16981 (tamtéž); *Lidové noviny*, 4. 12. 1896 (v *Lidových novinách* z tohoto dne jsme žádný související záznam nenalezli, ovšem 6. 12. 1896 se objevuje Novákova reklama na „živé obrazy“).

hodin, v neděli od 9 do 11 a od 15 do 20 hodin. Vstupné 40 kr., k stání 20 kr. Vojsko, školáci a děti platili polovici. Jak dlouho Novák tyto živé obrazy, které inzeroval jako největší div světa, v restauraci p. Rosáka promítal, není známo. Po ovdovění se Novák přestěhoval do Brna, kde byl od počátku roku 1913 majitelem prádelny na elektrický pohon. Avšak 3. února 1914 zažádal o licenci pro stálé kino v Brně. Žádost byla zamítnuta. Po odvolání mu byla udělena licence, ale jenom pro panorama a skioptikon^c pro Moravu, vyjma Brna a Olomouce, pro kino zamítnuta. 24. února 1918 žádal znovu o licenci pro Brno (pro Pekařskou, Husovu, Veverčí nebo Nové Černovice). Žádost byla opět zamítnuta a Novák už dále o licenci nežádal.

Od soboty 5. prosince 1896 byl v provozu opět „Edisonův ideální kinematograf“⁴ v zahradním salónu restaurace U stříbrného orla na Orlí 24, za řízení Th. Sigmanna, elektrotechnika z New Yorku. Na programu bylo šest obrazů: PŘÍJEZD OCEÁNSKÉHO PARNÍKU DO PŘÍSTAVU, CVIČENÍ FRANCOUZSKÉ PĚCHOTY, PŘERUŠENÉ DOSTAVENÍČKO, PŘÍJEZD RUSKÝCH CÍSAŘSKÝCH MANŽELŮ V DOPROVODU PREZIDENTA FAURA, PRUSKÉ DÉLOSTŘELECTVO V AKCI, PAŘÍŽSKÝ KANKÁN V MOULIN-ROUGE (v přírodních barvách – kolorováno). Současně byl také předváděn Edisonův fonograf. Vstupné 40 kr., v předprodeji 30 kr., k stání 20 kr. Kritika se shodla na tom, že obrazy nebyly tak pěkné jako bří Oeserů. Není známo, kdy Singmann skončil, není také známo, na čí licenci hrál.

V roce 1897 přijelo do Brna s vlastní dřevěnou budovou pro 780 návštěvníků (z toho 40 v ložích a 180 na galerii) Kontinentální divadlo Eden⁵ s ředitelem Bruno Schenkem z Hannoveru, usídlilo se na Winterhollerově náměstí (nám. 28. října) a v sobotu 5. června 1897 ve 20 hodin zahájilo předvádění svého smíšeného programu kouzelnického, varietního a cirkusového. Od soboty 3. července jako jedno číslo programu byly předváděny živoucí fotografie v „nejdokonalejším dosud nevidaném provedení“. Předváděno bylo deset „senzačních“ obrazů, mezi nimi KONEČNĚ SAMI, DOMÁCÍ KOUPEL, CÍSAŘ VILÉM V ŠTĚTÍNSKÉ LODĚNICI a v Brně

^c Sciopticon je typ laterny magiky Američana Lorenza Jamese Marcyho – v německy mluvících oblastech se ovšem tento pojem používal šířeji, mohl označovat i jiný typ laterny magiky.

⁴ *Lidové noviny*, 5. 12. 1896: 3. (V inzerátu zveřejněném 5. prosince je uvedeno jméno Th. Sigenau, v inzerátu z následujícího dne Th. Sigmanna /6. 12. 1896: 6/. Zdeněk Štábla uvádí, že Theodor Sigmann „se vydával za elektrotechnika z New Yorku; ve skutečnosti byl elektrotechnikem v Berlíně.“ Štáblův soupis uváděných filmů se liší pouze ve znění jejich titulů: VÝJEZD ZAOCEÁNSKÉHO PARNÍKU DO PŘÍSTAVU MARNA, CVIČENÍ FRANCOUZSKÉ PĚCHOTY, PŘEKAŽENÉ DOSTAVENÍČKO, PŘÍJEZD RUSKÉHO CÍSAŘSKÉHO PÁRU DO FRANCIE, PRUSKÉ DÉLOSTŘELECTVO V BOJI, PAŘÍŽSKÝ KANKÁN. Stov. Zdeněk Štábla, 1988: 33).

⁵ SOAB B 26 k 1405/čj. 3841 (Všeobecné spisy); reklamní inzerát, *Lidové noviny*, 3. 7. 1897: 4. (Reklamy na divadlo Eden byly otiskovány takřka každý den od 4. 6. 1897 až do poloviny července, a to vždy v totožné grafické úpravě a s takřka identickým zněním; 3. 7. byl text doplněn takto: „poprvé obrovský thaumatograf – živoucí fotografie“. Thaumatograf byl projekční přístroj německého průmyslníka a výrobce kinematografických přístrojů Oskara Messtera).

natočený snímek V ZAHRADĚ KAVÁRNY BRNĚNSKÉHO GRAND HOTELU. Divadlo hrálo naposled v neděli 11. července 1897 a v pondělí odjelo do Lvova.^d

Týž rok ve čtvrtek 23. prosince 1897 ve 20 hodin byla zahájena Franzem Crommbachem z Düsseldorfu velká představení živých podobizen v sále Besedního domu v Brně přístrojem Edison-Lumière.⁶ Jako hlavní snímek programu byly VÝJEVY Z ŘECKO TURECKÉ VÁLKY. Ceny míst: I. 50 kr., II. 30 kr., parter 20 kr., galerie 10 kr. Představení denně v 17.00 a 20 hodin. Den skončení představení v Brně není znám.

V roce 1898 zavítal do Brna pouze jeden kinematograf, ale zdržel se několik měsíců, i když nehrál nepřetržitě. Byl to Heinrich Pegan⁷ z Terstu se svým Enterprise du Cinéma Cinématographe Lumière. V pátek 25., v sobotu 26. a v neděli 27. března promítal v Dělnickém domě na Jusově 8 (Marxova) každou hodinu od 14 do 21 hodin^e výhradně pro dělníky za vstupné 10 krejcarů. 10 procent výtěžku bylo podnikatelem věnováno ve prospěch spolku Dělnický dům. Kolik to činilo, se nezachovalo.

Od pondělí 28. března odpoledne zahájil představení v Maurském sále Grand hotelu. Představení byla rovněž každou hodinu od 14 do 21 hodin, vstupné 20 kr., děti 10 krejcarů. Reklamě pan Pegan rozuměl. V novinách uveřejnil oznámení: „V Brně již byly několikrát předváděny kinematografy s Edisonovými přístroji. Avšak tak vynikající obraz jako ‚Lumière‘ neměl ještě žádný. Obrazy jsou velmi zřetelné a tak jasné, jako dosud u žádného kinematografu nebyly. Z živých obrazů je nutno pro jejich přirozenost zvláště vyzvednout VÝCHOD Z DÓMU V MILÁNĚ, DEMOLICE ZDI, PŘÍJEZD GONDOLY V BENÁTKÁCH jakož i SCÉNA Z LÁZNÍ. Také humoristické scény jsou výborné. Kdo ještě kinematograf neviděl, neopomene navštívit jej v Grand hotelu. Ale také pro ty, kdo již kinematograf viděli, bude zajímavé shlédnout kinematograf s tímto zlepšeným přístrojem.“

Pegan hrál do neděle 24. dubna, kdy přerušil promítání, a to z rodinných důvodů, jak uvedl v žádosti o prodloužení licence. 31. května oznámil v novinách, že bude opět brzo v Maurském sále Grand hotelu předvádět nové obrazy, mezi nimi scény ze španělsko-americké války. Pro tato představení bude předplatné pro šest představení 1 zl. 50 kr. Pak několikrát oznámil, že co nejdříve budou předváděna

^d V reklamě uveřejněné 3. 7. 1897 v *Lidových novinách* jsou uvedeny názvy KONEČNĚ SAMOTNI, DOMÁCÍ KOUPEL, CÍSAŘ VILÉM V LODĚNICI ŠTĚTÍNSKÉ a V ZAHRADĚ KAVÁRNY BRNĚNSKÉHO GRAND HOTELU. Další zmíněné tituly: RYCHLOKRESLIČ JIGG, POD LIPKAMI V BERLÍNĚ, STEPLE CHAISE KAVALERIE.

⁶ *Lidové noviny*, 23. 12. 1897: 3 (Reklamní inzerát uvádí následující program: PŘERUŠENÝ ZAHRADNÍK, MUŽSKÁ PLOVÁRNA, KANKAN, UMĚLEC V PROMĚNOVÁNÍ, LÁZEŇ ČERNOCHŮ, BIRMANŠTÍ TANEČNÍCI, V HOTELU, NA PALUBĚ PANCÉŘOVÉ LODI „GEORGY“ ZA STŘELBY NA PREVEZU, MOHAMEDÁNSTÍ SEDLÁCI PLENÍ DOMEY KŘESŤANŮ a USMRCUJÍ OBYVATELE, ZASTŘELENI ŘECKÉHO VYZVĚDAČE TURKY U FARSALY).

⁷ SOAB B 26 k 1409/čj. 2846 (Všeobecné spisy); *Tagesbote* ze dne 29. 3. 1898.

^e Zde je nepřesný údaj o době projekcí: podle plakátu uloženého v SOAB platí zmíněné časy projekce pouze pro první inzerovaný den – pátek 25. 3. 1898; v sobotu se promítalo v 19., 20. a 21. hod., v neděli ve 14., 15., 16. a 17. hod.

zvláštní představení pouze pro pány. Předplatné pro šest představení 1 zl. 50 kr. je přijímáno ve Wolfových trafikách na Běhounské a Rudolfské (České).

6. června 1898 poděkoval v novinách za návštěvu v měsíci dubnu a oznamuje, že na památku jeho pobytu v Brně chce natočit dva kinematografické snímky z Brna, které později budou předvedeny. Za tím účelem vybízí korporace i osoby, které chtějí být v kinematografu předvedeny, aby se přihlásily v Grand hotelu (Maurském sále, vchod přes zahradu) denně od 11 do 13 hodiny, kde budou podány všechny nutné informace a pokyny. Zda byly nějaké snímky Peganem natočeny a předvedeny, není známo.

A pak v úterý 14. června 1898 opět zahájil v Grand hotelu pravidelná hodinová představení denně od 16. do 20. hodiny s úplně novým programem a slibovanými scénami ze španělsko-americké války. Od 24. června měl na programu také snímky: SVATBA V ČECHÁCH a VÝCHOD Z KOSTELA V ČECHÁCH. Od 25. června pořádal denně ve 20 hodin zvláštní představení při vstupném 25 krejcarů. Hrál pak nepřetržitě do soboty 23. července 1898.

V dalším roce od středy 22. března 1899 do Velikonoc 2. a 3. dubna byla kinematografická představení v domě na Velkém náměstí 14⁸ (nám. Svobody 11). Představení byla hodinová od 17. do 20. hodiny, v neděle a svátky také v 10 a 11 hodin. Vstupné 20 krejcarů, děti pod 10 let polovici. Na programu byly mezi jinými obrazy: ČERNOŠSKÉ LÁZNĚ, SMRT NELSONOVA, FRANCOUZSKÉ AKROBATKY. Není známo, kdo zde promítal. Tak brzo s představeními skončit se muselo asi proto, že dům se 17. dubna začal bourat.

Týž rok přijel do Brna se svým kinematografem Albert Weigl z Vídně.⁹ Weigl se narodil roku 1869 v Brně, byl vyučený malíř pokojů, usazený ve Vídni, kde je posledních sedm roků fotografem. Představení zahájil v sobotu 15. dubna 1899 v sále hostince Neuwirthova na Starém Brně, Pisárecká 5 (Hlinky). Hrál denně v 18 a v 19.30 hod., v neděli bylo také odpolední představení. Pobyl pouze krátký čas – do pátku 28. dubna, kdy hrál naposled.

V roce 1900 přišel na řadu opět Maurský sál v Grand hotelu, kde v sobotu 5. května zahájil představení The Biotograph Viktora Seiberta z Vídně.¹⁰ Promítal senzační obrazy z búrské války v Jižní Africe a příjezd císaře Františka Josefa do Berlína 4. května 1900, doprovázené koncertem Edisonova gramofonu. Představení byla denně po hodině od 16. do 20. hodiny, vstupné 20 krejcarů. Představení Seibert skončil v pátek 25. května.

V roce 1901 přijel do Brna pouze jeden kinematograf. Byl to The Electro-Biograph (model 1900) Františka Josefa Oesera ze Žatce, bytem ve Vídni.¹¹ Neměl nic

⁸ *Tagesbote*, 21. 3. 1899: 6. (Snímky, ohlašované v inzerátu v tomto vydání *Tagesbote*: FRANZ. DAMEN-AKROBATEN; EINFABRT EINES BLITZZUGES IN DEN BAHNHOF; EINE NEGERBADEANSTALT; BEIM ZAHNARZT; AFFE MIT CLOWN; DER SCHNELLZEICHNER; DER TOD NELSONS; ZUSSAMENSTOFF ZWEIER PATROUILLEN).

⁹ SOAB B 26 k 1413/čj. 663 (Všeobecné spisy); *Tagesbote*, 14. 4. 1899: 4.

¹⁰ SOAB B 26 k 1421/čj. 2265 (tamtéž); *Tagesbote*, 5. 5. 1900: 4.

¹¹ SOAB B 26 k 2437 (Panorama, produkce, varieté); *Tagesbote*, 18. 2. 1901: 6; *Tagesbote*, 1. 1. 1903: 4; *Tagesbote*, 10. 1. 1905: 6.

společného s bratry Oeserovými a jejich kinematografem, což vždy na plakátech zdůrazňoval. Představení zahájil v neděli 17. února v zahradním salónu restaurace U stříbrného orla na Orlí 24. Reklamu svému kinematografu dělal náramnou. V novinách uváděl: „Král všech kinematografů. Živoucí obrovská malba na ploše 250 čtverečních stop (asi 25 čtverečních metrů). Vlastní elektrický osvětlovací stroj s motorovým pohonem. Největší podnik toho druhu. Předvádí se pouze novinky.“ Mezi jiným promítal: ÚPLNOU SÉRII PŘÍRODNÍCH OBRAZŮ Z PAŘÍŽSKÉ SVĚTOVÉ VÝSTAVY, ZMATKY V ČINĚ. Každý týden byl nový program. Vstupné I. místo 30 kr., II. místo 20 kr. Dítka a vojsko platilo polovic. Představení byla denně v 18, 19 a 20 hodin, v neděli od 16 do 20 hodin. 24. února oznámil poslední týden pobytu, ale 1. března už sdělil, že „kinematograf Oeser na Orlí 24, aby vyhověl ct. obecenstvu, jehož návštěvy jsou stále velmi četné, zdrží se v Brně ještě tento týden. Před představením a v přestávce koncertuje velký pařížský fonograf Theatrofon, který na pařížské výstavě vyznamenán byl první cenou.“ Od 12. března bylo každý večer od 20 hodin zvláštní představení pouze pro pány a od 20. března promítal obrazy z pohřebního průvodu císařovny Viktorie Londýnem. Poslední představení bylo v pondělí 25. března 1901.

F. J. Oeser navštívil Brno ještě dvakrát. Ve čtvrtek 1. ledna 1903 zahájil představení v sále novostavby na Velkém náměstí č. 7 (nám. Svobody – dnešní kino Úderka).^f Vstupné bylo 50, 40, 30 a 20 krejcarů, děti a vojsko polovic. Mezi jiným promítal JÍZDA PO KANÁLE GRAND V BENÁTKÁCH (natočeno z plující lodi) a RYTÍŘ MODROVOUS V PŘÍRODNÍCH BARVÁCH. Skončil v úterý po velikonocích 14. dubna 1903 a ve středu odjel do Jihlavy. Poslední tři dny promítal snímky natočené v Brně: JÍZDA ELEKTRICKOU POULIČNÍ DRAHOU, U MĚSTSKÉHO DIVADLA, NA VELKÉM NÁMĚSTÍ. V roce 1905 se F. J. Oeser usídlil v pronajatých přízemních obchodních místnostech v roce 1904 nově postavené přístavby Doretova dvora s vchodem z Pilgramové (Divadelní – v místech dnešního Čedoku). Povolen mu byl největší počet sedadel 250, z toho 80 číslovaných a 170 nečíslovaných. Představení byla denně ve 20 hod., v neděli v 16, 18 a 20 hod. Vstupné 50, 30 a 20 krejcarů. Představení zahájil v pátek 6. ledna a skončil v neděli 5. března 1905.

Tříkrát přijel do Brna s kinematografem Emil Gottlieb z Vídně,¹² zvaný Mr. Homes, profesor magie a experimentální fyziky (nar. 9. 4. 1851 v Brně) z Homes-Freyova divadla ve Vídni. Poprvé promítal živé fotografie v sále městské Reduty od čtvrtka 23. října do neděle 26. října 1902 v 19.30 hod., v sobotu a neděli též v 16 hod. Podruhé opět v sále městské Reduty promítal živé fotografie americkým Biographem od pátku 25. do středy 30. března 1904. Mezi jiným předváděl snímek v přírodních barvách: OSTŘELOVÁNÍ PORT ARTHURU. Vstupné bylo 1 K 20 h a 60 h, vojsko a žáci 40 haléřů. Denně byla dvě představení v 17 a 19.30 hod., v přestávkách koncertoval fonograf a gramofon.

^f Kino Úderka ukončilo provoz v roce 1979, srov. Novák, *Historie brněnských kinematografů 1896 – 1981*, s. 112.

¹² SOAB B 26 1479/čj. 4814 (Všeobecné spisy); *Tagesbote*, 24. 3. 1904: 6.

Potřetí se v Brně zdržel celý měsíc, od pátku 1. června do soboty 30. června 1905, tentokrát nepromítal už v sále Reduty, ale v Brněnském varieté na Nádražnímkolišti (tř. I. máje v místech dnešního Tuzexu), v jehož varietním programu byla letní přestávka. Představení byla denně ve 20 hod., v neděli a svátky v 16, 18 a 20 hod. Vstupné 1 K 60 h, galerie 40 h. Každou středu a sobotu v 16 hod. dětská představení, vstupné 40 a 20 h.

V roce 1907 získal sice místní povolení pro Brno od 5. března, ale v zachovaných dokumentech není záznam, že by v Brně hrál.

V úterý 22. prosince 1903 zahájilo představení Théâtre Universal¹³ na Běhounské 8 v suterénním lokále s amfiteátrovým uspořádáním sedadel. Byly předváděny denní události a novinky, také hodně velmi komických scén. Kdo promítal a na čí licenci, není známo. Účty za provedenou instalaci pro třicetiampérovou obloukovou lampu a pro šest žárovek bez osvětlovacích těles na 66,78 K a účty za spotřebovaný proud zní na Joh. Hallera, spolumajitele kinematografu, v Brně, Běhounská 8. Představení skončila v sobotu 16. ledna 1904.

Několikrát přijel do Brna Oskar Gierke ze Štýrského Hradce v Rakousku¹⁴ (do Brna přijížděl již dříve s mechanickým divadlem). Poprvé se se svým Elektro-Bioskopem, o kterém prohlašoval, že je „první rakouský kinematografický podnik“, usídlil na Vávrově (Tatranská) u bývalého Lamplova mlýna, na stejném místě jako bratři Oeserové. Představení zahájil v sobotu 22. července 1905 a skončil v neděli 1. října 1905. Od 28. srpna 1905 měl ve 21 hod. na programu „Pařížský večer“ jen pro dospělé obojího pohlaví.

Následující rok zahájil představení na stejném místě v neděli 29. července 1906. Mezi jiným měl na programu snímky z japonské války a katastrofy v San Francisku (zemětřesení). Samozřejmě, že nechyběl „Pařížský večer“ pouze pro dospělé pány a dámy ve 21 hodin. Představení skončil v sobotu 20. října 1906.

Opět na stejném místě zahájil představení v sobotu 4. května 1907. Vstupné bylo 1 K, 60 a 40 h, k stání 30 h. Dítky platily polovic. Od 17. července měl na programu opět osvědčený „Pařížský večer“ a od 14. srpna mluvící, zpívající a hudební obrazy: U ZUBAŘE, TRIO Z OPERY FAUST, ZPÍVAJÍCÍ A PÍSKAJÍCÍ NEGR. Poslední představení bylo v neděli 1. září 1907, v pondělí odjel do Vídně.

Po čtvrté a naposled přijel do Brna v roce 1909 a usídlil se na volném prostranství (po zbořených kasárnách) na Dominikánském náměstí (nám. Družby národů) v místech dnešní budovy, v níž je kino Jalta, kde stavitel Procházka pro něj postavil dřevěnou boudu s 590 místy. Gierkův podnik se mezitím vylepšil, měl vlastní výrobu elektřiny, salonní kapelu, promítače, jímž byl Arthur Geni (nar. 1885), a bouda byla dobře vytápěna. Podnik se nyní nazýval The American Bio Co.. Gierkův společník a obchodvedoucí byl Louis Geni (nar. 1856) ve smyslu, že podnik povede samostatně, režie a zisk na 50%. Geniho majetkem je promítací přístroj, lokomobila a dynamo, jen bouda je majetek Gierkův. (Geni měl také svůj vlastní podnik.)

¹³ SOAB B 26 2424 (Kina (Všeobecně, předpisy); *Tagesbote*, 31. 12. 1903: 3, 6.

¹⁴ SOAB B 26 k 1519/čj. 4476 (Všeobecné spisy); *Tagesbote*, 22. 7. 1905: 6; *Tagesbote*, 28. 8. 1905: 3, 6; *Tagesbote*, 28. 7. 1906: 6; *Tagesbote*, 4. 5. 1907: 3, 6; *Tagesbote*, 30. 10. 1909: 6.

KINEMATOGRAPH

The American Bio.
Dominikanerplatz.
Großes Pracht-
Etablissement.
Eigene
elektr. Zentrale.
Eröffnung
Samstag den
30. Oktober 1909.

Anfang der Vorstellungen an Wochentagen um 1/6 u. 8 Uhr abends,
 an Sonn- u. Feiertagen um 3 Uhr nachm., 1/6 u. 8 Uhr abends.
Dauer jeder Vorstellung zirka 2 Stunden. 5560

Ganze Reisen und Serien in den ver-
schiedenen Weltteilen und Ländern,
amerikanische Sensationsaufnahmen.

Salonkapelle. **The American Bio Co.**

Reklama na představení kinematografu Oskara Gierkeho The American Bio
 (Tagesbote, 30. 10. 1909)

Vstupné: lóže pro 4 osoby 6 K, lóžové sedadlo 1,50 K, I. místo 1 K, II. místo 60 h, III. místo 40 h, děti do 10 let polovici, c. k. vojsko od šikovatele dolů II. místo 40 h, III. místo 30 h. Na zahajovacím představení v sobotu 30. října 1909 bylo 500 návštěvníků, na dalších představeních byla návštěva 110 – 500 osob na jednom představení. Dle hlášení civilního strážníka byl v neděli 7. listopadu na odpolední představení u pokladny takový nával, že ženy a děti byly vystaveny nebezpečí poškození na zdraví, takže některé volaly o pomoc. Pořádek pak museli udržovat dva uniformovaní strážníci. Tři odpolední představení navštívilo 1 400 osob. Gierke žádal o místní povolení do 30. dubna 1910, povoleno mu bylo pouze na měsíc, po odvolání, ve kterém mimo jiné Gierke uvedl, že za místo musel městu zaplatit 1 000 K a stejně tolik ho stálo postavení boudy, bylo mu místní povolení prodlouženo neodvolatelně do pondělí 20. prosince 1909. Tímto dnem také Gierke skončil představení v Brně. Podle zachovaného vyúčtování od 30. 10. do 20. 12. 1909 činil příjem 12 760,98 K, provozní vydání včetně postavení a rozdělení boudy 9 925,38 K. Byl tedy zisk pro spolčníky a amortizaci 2 835,60 K.

Když neuspěl Gierke, pokusil se o štěstí Geni a žádal 2. prosince 1909 o licenci na své jméno a pro svůj vlastní podnik The Wonder Bio Co. (stan 20 x 28 metrů pro 1 000 návštěvníků).

Licence mu byla 22. prosince 1909 udělena, ale vyjma města Brna. Geni zažádal 20. ledna 1910 o rozšíření licence pro Brno a místní povolení pro Domi-

Kočovný kinematografista Louis Geni před svým podnikem The Wonder Bio Co. (1910)
(Moravský zemský archiv, fond B 26, k. 1519)

nikánské náměstí na dobu od 5. 3. do 10. 4. 1910. S poukazem na to, že se to zdá být pokus o obejití zamítnuté žádosti Gierkeho, byla mu tato žádost zamítnuta ze stejných důvodů jako Gierkemu: dostatek stálých kin v Brně a protest jejich majitelů.

28. března 1906 bylo uděleno místní povolení pro kinematograf Emanuela Tichého ze Žatce.¹⁵ Příslušné spisy se nezachovaly, není proto známo, kde a po jakou dobu v Brně hrál. Z týchž důvodů to není známo o kinematografu Rudolfa Staudera z Hradce Králové, jemuž bylo uděleno místní povolení pro Brno.

V roce 1906 přijel do Brna Hermann Ziebell z Berlína¹⁶ s novinkou, Elektrickým mořským divadlem, a usídlil se v dřevěné boudě (říkalo se jí Arena) vedle Jezuitského kostela – v neděli 14. října zahájil představení. Byla to výstava velryb spojená s kinematografickými představeními přírodních snímků moře a života v něm. Představení byla v 16, 18 a 20 hod., od 23. října v 15, 16, 17 a 18 hod., od 30. října v 15, 16, 17, 18 a 19 hodin. Vstupné 30 a 20 krejcarů. V neděli 4. listopadu 1906 ve 20 hodin bylo poslední představení.

¹⁵ SOAB B 26 k 1471/čj. 2481 (Všeobecné spisy).

¹⁶ SOAB B 26 k 1475/čj. 10146 (tamtéž). *Tagesbote*, 15. 10. 1906: 6.

Jako další navštívil Brno v roce 1906 The Royal Elektro-Biograph¹⁷ s vlastní, dobře vytápěnou dřevěnou boudou. Byl to jeden z kinematografů v tehdejší době největšího podniku v oboru, mezinárodní společnosti (anglo-americko-francouzské) protokolované firmy Heinrich Hirdt v Kaiserslauternu v Bavorsku. Podnik měl v té době 5 cestovních a 5 stálých kinematografů. V Brně se podnik usídlil na volném prostranství na Dominikánském náměstí (nám. Družby národů, v místech dnešního kina Jalta) a představení zahájil v neděli 11. listopadu 1906. Představení byla denně v 16, 17, 18, 20 a 21 hodin, v neděli každou hodinu od 15 do 23 hodin. Každý den byl nový program. Od 22. listopadu byl promítán snímek HEJTMAN KOPE-NICKÝ a od 4. prosince pašijové hry. Od 1. prosince byla o 21 hodině představení jen pro dospělé, na které neměly přístup osoby pod 20 roků. V pátek 14. prosince v 19 hod. bylo uspořádáno brilantní představení ve prospěch chudinského fondu města Brna. Svůj pobyt v Brně skončil podnik posledním představením v neděli 16. prosince 1906.

V sobotu 18. ledna ve 20 hodin a v neděli 19. ledna 1908 v 17 a 20 hodin byl v sokolovně Besedního domu v Brně¹⁸ předveden V. slet všesokolský v obrazech kinematografem. Kdo promítal a na čí licenci není známo. Vstupné bylo I. místo 82 hal., II. místo 62 hal., k stání 32 hal.

Od soboty 5. listopadu 1910 zahájil představení na Pisárecké 5 (Hlinky) Světový biograf F.R. Geysera.¹⁹ Uváděl novinku – týdeník CO VŠE SE TENTO TÝDEN VE SVĚTĚ PŘIHOIDIL? Představení skončil v pátek 6. ledna 1911.

V roce 1911 navštívil Brno Josef Berousek – Blondin z Vlášenic, majitel Grand-Bioskopu.²⁰ Představení zahájil v sobotu 25. března v sále restaurace Hladkého v Králově Poli, Rostislavovo nám. 9 (dnešní hotel Merkur). V první části byl varietní program, v druhé části kinematograf. Vstupné: křeslo 1 K, I. místo 80 h, II. místo 60 h, III. místo 40 h, k stání 30 h. U Hladkého skončil v pátek 7. dubna a od soboty 8. dubna hrál v hostinci U Křena v Králově Poli, Třebízského 3 (Chaloupkova), kde skončil ve středu 12. dubna 1911. Na dvou představeních v neděli 9. dubna bylo na každém asi 250 osob. O provoz kina se starala manželka Anna Berousková.

Přes půl roku hostoval v Brně se svým Grand kinematografem Jan Skála z Plzně.²¹ Od čtvrtka 5. října do čtvrtka 30. listopadu 1911 hrál v Králově Poli ve stanu postaveném na stavebním místě naproti policejní expozituře. Od středy 6. prosince do konce roku 1911 hrál na stavebním místě naproti Semilassu a od nového roku do úterý 26. března 1912 v hostinci Jana Bartoše na Mojmírově nám. 4. Dále mu místní povolení pro Královo Pole již nebylo uděleno. Skála přesídlil do Židonic na volné prostranství na Jungmannově (Rokycanova), poblíž pošty, a hrál tam

17 SOAB B 26 k 1475/čj. 11311 (tamtéž). *Tagesbote*, 10. 11. 1906: 7.

18 *Lidové noviny*, 17. 1. 1908: 3.

19 SOAB B 26 k 1531/čj. 1634 (tamtéž).

20 SOAB B 26 k 1556/čj. 3913 (tamtéž).

21 SOAB B 14 k 7581 (Licence k promítání světelných obrazů. Kina. Zkoušky kinooperatorů. Normálie); SOAB B 26 k 2432 (Biografy).

od pondělí 1. dubna do soboty 8. června 1912. Pokoušel se získat opět místní povolení pro Královo Pole. Nebylo mu však uděleno a jeho žádost o licenci pro stálý biograf v Třebíči byla zamítnuta. Pokoušel se pak ještě o změnu své kočovné licence na licenci pro stálé kino v Králově Poli. Nebylo mu vyhověno. Postavil se proti tomu Berthold Břečka, který v té době měl stálé kino v Králově Poli.

Franz Kauer z Vídně²² získal místní povolení pro sál v hostinci U Ševčíků v Žabovřeskách, Vinohrádky 99 (Horova 48) od 24. 2. do 4. 3. 1912 pro kinematograf The Royal-Bio Co. Zahajovací představení bylo v sobotu 24. února 1912 a bylo ještě hráno v neděli 25. února. Další představení byla zastavena, protože z národnostních důvodů byl majitel kina bojkotován. 4. března hlásila policejní expozitura v Králově Poli policejnímu ředitelství, že bylo zjištěno, že Kauer neoprávněně přenechal licenci promítači Franzi Germovi, neboť v Žabovřeskách kino neprovozoval Kauer, nýbrž Germ, který se na žádost o místní povolení na policejní expozituře v Králově Poli nepodepsal svým jménem, nýbrž jménem Franz Kauer. Kauer se již v roce 1909 snažil dosáhnout změny kočovné licence na stálou pro kino v Brně. Nepodařilo se mu to a 9. září 1913 mu byla zamítnuta žádost i o prodloužení kočovné licence.

V roce 1912 bylo již v Brně dostatek stálých kin (i s předměstími 14), takže kočovná již přestávala do Brna dojíždět. Pak vypukla první světová válka a mnoho majitelů kin muselo na vojnu, většinou k vojenským polním kinům. Mezi světovými válkami byly kočovné licence pro Brno udíleny již pouze k nevýdělečnému promítání reklamních filmů (většinou 16mm). Tyto licence získaly některé velké firmy, které pak také v Brně při různých příležitostech promítaly reklamní filmy někdy v prodejních místnostech nebo měly projekční plátno upevněno na zádi dodávkového automobilu, z jehož vnitřku promítaly. Byla to například Radi-on a Persil, továrny pracích prášků, Philips Radio, továrna rozhlasových přijímačů, Optikotechna, továrna fotopřístrojů, Výrobní a prodejní společnost eternitu a jiné.

To tedy jsou kočovné kinematografy z jiných měst, jejichž hostování v Brně bylo možné z dochovaných dokumentů zjistit. Možná, že jich v Brně hostovalo i více. Záznamy o nich se třeba nezachovaly, nebo mohly také hrát bez ohlášení na policii.

Avšak licenci také získali – a to velmi brzo po vynálezu kinematografu – brněnští občané, a o těch si povíme v příští kapitole.

Kočovné kinematografy brněnských občanů

První brněnský občan, který získal licenci pro kinematograf, byl Julius Deutsch,²³ obchodník, bytem Silniční 45 (Hybešova), syn výrobce likérů v Brně.

²² SOAB B 14 k 7584 (Licence k promítání světelných obrazů. Kina. Zkoušky kinooperatorů. Normálie); SOAB B 26 k 1553/čj. 7334 (Všeobecné spisy).

²³ SOAB B 26 k 1405/čj. 3144 (tamtéž).

Licence mu byla udělena 22. prosince 1896 pro Moravu vyjma měst Brna a Olomouce. Deutsch 8. února 1897 prohlásil, že prozatím nebude licenci provozovat, pokud z ní budou vyloučena města Brno a Olomouc. 3. května 1897 se dostavil na místodržitelství a vyzvedl si tam deponovanou licenci. 30. června 1897 mu byla licence prodloužena, ale opět vyjma měst Brna a Olomouce. Tuto licenci si Deutsch 28. července 1897 vyzvedl. 5. srpna 1897 bylo Deutschovi uděleno povolení pro město Brno a Olomouc do konce července 1898 pro kinematograf, házení míčkem a zařízení k měření síly úderu. Tuto licenci si Deutsch přes vyzvání nevyzvedl, proto ji policejní ředitelství vrátilo 19. září 1898 jako prošlou místodržitelství. Deutsch si totiž 28. července 1897 zažádal o koncesi pro výčep lihovin, která mu také byla udělena. Přece jenom se mu asi zdál výčep lihovin výnosnější než kinematograf. Jeho bratr Gustav také zažádal 9. prosince 1895 o licenci pro kinematograf, ale když byla licence udělena jeho bratru, vzal svoji žádost 2. února 1897 zpět.

Druhým byl Josef Dokoupil²⁴ (nar. 20. 3. 1839 ve Ždánicích), vyučený mlynář, odjel s rodinou v roce 1883 do Budapešti, kde byl do 11. února 1897 zaměstnán jako mlynář. Protože neuměl maďarsky a byl už starší (58), nemohl najít práci. Vrátil se do Brna, kde se ubytoval na Nové 61 (Lidická) u Viktora Schmahela a 19. února 1897 zažádal o licenci pro Edisonův Ideal-kinematograf a fonograf. Licence mu byla 26. března 1897 udělena pro Moravu vyjma měst Brna a Olomouce. 13. června 1897 hrál jeden den v Králově Poli (Královo Pole tehdy nepatřilo k Brnu), 14. června 1897 už hrál v Rousínově. O prodloužení licence pro kinematograf již nežádal. Provozoval pak už jenom fonograf, střílnici a házení kruhy.

Dalším byl Tomáš Vospěl²⁵ (nar. 1867 v Brně), bývalý tajemník pohřebního spolku, bytem v Brně, Orlí 11. Počátkem roku 1898 měl panorama v Salzburgu, koncem roku 1898 převzal panorama po Franzovi Schlüssermayerovi a provozoval ho na Orlí 11. Přístroje měl zapůjčené od berlínské Kaiser-Panoramy. 20. března 1900 zažádal o licenci pro kinematograf. Licence pro Moravu, včetně měst Brna a Olomouce, mu byla udělena 28. března 1900, pro Brno na dobu dvou měsíců.

Představení zahájil v neděli 6. května 1900 v sále městské Reduty. Předváděl senzační pařížské živé obrazy a novinku, příjezd císaře Františka Josefa do Berlína 4. května 1900. Představení byla v 17 a 18 hodin, v neděli též v 10, 11 a 16 hodin. Vstupné 60 haléřů, vojsko 20 haléřů. V 19 a 20 hodin byla pak jen pro pány poučná, pikantní a zábavná představení. Vstupné 1 koruna, vojsko 60 haléřů. Poslední představení bylo v sobotu 26. května 1900.

V roce 1901 zahájil představení divadla živých fotografií The Bioscope v úterý 12. března v Maurském sále Grand hotelu. V inzerci uváděl, že „cyklus živých obrazů bude představován zlepšeným kinematografem v nejdokonalejším posud

²⁴ SOAB B 26 k 1406/čj. 4510 (tamtéž); SOAB B 26 k 1424/čj. 5243 (tamtéž).

²⁵ SOAB B 26 k 1442/čj. 2375 (tamtéž); *Tagesbote*, 6. 5. 1900: 8; *Tagesbote*, 11. 3. 1901: 6; *Tagesbote*, 16. 11. 1901: 7.

způsobu, neboť všeliké otrásání, jímž postiženy jsou jiné kinematografy, jest úplně vyloučeno.“ Program pozůstával ze dvou oddělení: I. oddělení – Uranie, tj. světelné obrazy, II. oddělení – živé obrazy kinematografem. Některé zajímavé promítané obrazy: POHŘEB KRÁLOVNY VIKTORIE, ZE ŠPANĚLSKO-AMERICKÉ VÁLKY, BÝČÍ ZÁPASY VE ŠPANĚLSKU. Představení byla v 17, 18 a 19 hod., v neděli a svátky v 11, 16, 17, 18, 19 a 20 hodin. Ve středu a sobotu v 16 hod. rodinná představení. Vstupné 40 haléřů, dítky 20 h. Představení skončil Vospěl v neděli 21. dubna 1901.

Týž rok podruhé zahájil Vospělův Elektro-Kinematograf Lumière v sobotu 16. listopadu 1901 v novostavbě na Kostelní 2 (ul. 9. května) „v elektricky osvětlené, příjemně vytopené a parterem opatřené síni předvádění 12 čtverečních metrů velkých živých obrazů pomocí nového aparátu Elektro-Biograf“. Představení byla denně v 18 a 19 hod., v neděle a svátky v 11, 16, 17, 18 a 19 hod. Vstupné 60 a 40 haléřů, děti do 10 roků a vojsko bez šarže polovic. Zajímavější předváděné obrazy: CÍSAŘ FRANTIŠEK JOSEF V PRAZE, LETEM PAŘÍŽI (vzducholodí), SVATEBNÍ VESELÍ KRÁLOVNY HOLANDSKÉ (400 sřeviců dlouhý snímek), OHLEDÁVÁNÍ POTOPE-NÉHO PARNÍKU POTÁPĚČEM, PAŠIJOVÉ HRY V OBERAMERGAU (vyobrazení, které ještě nebylo možno v Brně zřít), PAŘÍŽ V ROCE 2000.

3. února 1902 žádal Vospěl o povolení „pánských večerů“. Brněnské policejní ředitelství se dotázalo ve Vídni, odkud bylo sděleno, že při povolování filmů nutno dbát, aby neurážely z hlediska mravního, náboženského a politického. Od 8. března 1902 byla pak ve 20 hodin představení pouze pro pány. Kino nehrálo na Štědrý den, Zelený čtvrtek, Velký pátek a Bílou sobotu. Poslední představení bylo na velikonoční pondělí 31. března 1902 s programem: PARNÍK „PRINC VILÉM“ V BOUŘI, BALET V MOULIN ROUGE V PAŘÍŽI, ŽÁRLIVÝ ZAHRADNÍK.

Jan Adamec²⁶ (nar. 27.1.1859 v Líšni), příslušný a bytem v Králově Poli, eskamotér a břichomluvec předváděl také obrazy laternou magikou. V roce 1900 ji zaměnil za kinematograf s názvem Amerika Bio Jana Adamce z Králova Pole, pro který získal kočovnou licenci 15. května 1900. Licence mu byla každý rok prodlužována, naposled do konce července 1905, o další prodloužení již nežádal. Licenci měl stále jen vyjma měst Brna a Olomouce, takže v Brně nikdy nehrál. Teprve 27. ledna 1914 si znovu zažádal o licenci, ale ne kočovnou, nýbrž pro Brno. Toho času byl pomocníkem v šenku své manželky v Nových Černovicích, Brněnská Č. 70 (Charbulova), kde také bydlil. Možná, že chtěl kino provozovat právě v tomto hostinci. Jeho žádost však byla 27. února 1914 zamítnuta. Adamec se neodvolal a více se již o licenci neucházel.

Ignác Mik,²⁷ (někdy se také podepisoval Mück) (nar. 25.1. 1864 v Daskabátech) bytem v Židenicích 770, od roku 1902 na Olomoucké 5. Odsloužil si dva roky vojenské služby u pěšáků, nějaký čas byl hostinský a obchodník v Branko-

²⁶ SOAB B 14 k 7586 (Licence k promítání světelných obrazů. Kina. Zkoušky kinooperatorů. Normálie); SOAB B 26 k 1458/čj. 9704 (ve spisech je uvedeno jméno Johann Adamec, popř. Johann Adametz) (Všeobecné spisy).

²⁷ SOAB B 26 k 1468/čj. 12394 (tamtéž); SOAB B 26 k 1487/čj. 20076 (tamtéž); SOAB B 26 k 2433 (Biografy); SOAB B 40/I k 2519 (Kina a licence k promítání světelných obrazů).

Städt. Redouten-Saal.
 Heute und täglich
 Sensationelle Pariser
Lebende Bilder!

Hochinteressant.
Bisher einzig in ihrer Art.
 Sonntag von 10—11 Uhr vormittags und von 4, 5 und 6 Uhr nachm.
 Wochentag: 5 und 6 Uhr abends.
 Eintritt: 60 Seller. Militär 20 Seller.

Nur für Herren!
Wissenschaftliche, pikante und
unterhaltende Vorstellung
 um 7 und 8 Uhr abends. Eintritt 1 Krone, Militär 60 Seller.
 Auf die Abend-Vorstellungen werden die Herren
 Nerzte besonders aufmerksam gemacht. 2364

Reklama na Vospělovy pánské večery v Redutě
 (Tagesbote, 6. 5. 1900)

vicích u Brna. 24. 5. 1902 na základě vypsání místa civilního strážníka v Úředním listě o toto zažádal. Vysvědčení úředního lékaře znělo, že je Mik pro vstup do městské služby jako civilní strážník po zdravotní stránce schopen. Přesto se z něho civilní strážník nestal. Proč, není známo.

18. března 1901 zažádal Mik o licenci pro představení divadelní v Rakousku s fonografem a kinematografem s pěti osobami k obsluze. Licence mu byla udělena 23. března 1901 pro Moravu včetně měst Brna a Olomouce. Svému podniku dal honosný název The Electricity King of London a měl také vlastní lokomobilu pro pohon dynamy. Tento název používal až do 27. srpna 1915, kdy mu při prodloužení licence bylo sděleno, že tento název není možné připustit. Změnil tedy název na Kino Mück, v roce 1925 si nechal do licence zanést i název Kino Mik. V roce 1903 až 1904 měl také kinematografickou licenci pro Uhry. V lednu 1912 se pokusil získat licenci pro stálé kino v Hranicích. Jeho žádost však byla zamítnuta a zamítnuto i odvolání.

Licence byla Mikovi stále prodlužována, od 22. července 1909 však již kromě Brna-města a od 22. srpna 1910 už vyjma Brna a Olomouce. Odvolání Mika proti tomu bylo vyhověno a licence tedy platila i pro Brno a Olomouc, avšak nanejvýše na dobu dvou měsíců. Při dalším prodloužení 30. června 1912 byla licence opět udělena vyjma měst Brna a Olomouce a odvolání Mika bylo zamítnuto z důvodu, že v těchto městech je již dosti stálých kin a není proto zapotřebí, aby do nich zajížděla kočovná kina. Nadále měl pak již Mik stále licenci vyjma měst Brna a Olomouce, poslední s platností do 30. listopadu 1928. Mik byl dosti prchlivý a ústnatý a měl časté potíže s úřady (v Třebíči, Břeclavi, Hustopeči), takže je s podivem, že si tak dlouho licenci udržel. Také proto, že příjem z kina nebyl nijak valný. Zachoval se zápis, že příjem od 1. 7. 1920 do 30. 6. 1921 činil 20 000 Kč.

Mik hrával často v Brně, a to, pokud se dalo zjistit: od 21. do 27. června 1901 (místnost není známa), od 25. prosince 1903 do 16. ledna 1904 (rovněž není známo kde). Od soboty 12. do středy 16. října 1907 hrál ve velké hostinské dvoraně U císařovny rakouské na Olomoucké 5, denně ve 20 hodin, v neděli též v 17 hodin. Ceny míst: 80, 60, 40 h, k stání 30 h. Studující, vojsko, učňové a děti 50, 40, 30 h, k stání 20 h. V roce 1910 hrál od 15. června do 8. července v Papouškově hostinci v Husovicích na Palackého ulici (Dukelská), od 9. do 14. července v hostinci u Hladkých (hotel Merkur) v Králově Poli, od 15. do 22. července v Řečkovících a od 23. do 30. července v Žabovřeskách. V roce 1911 od 1. do 15. ledna v Juliánově, od 16. ledna do 1. února v Židenicích. V roce 1912 od 15. do 21. listopadu v Králově Poli opět u Hladkých, od 22. listopadu do 1. prosince v Jundrově a od 2. do 15. prosince v Žabovřeskách v hostinci u Ševčíka. Zde se mu dobře dařilo, na představení bylo až 200 osob. Mik proto zažádal o povolení na další čtyři týdny.

Obecní výbor v Žabovřeskách neměl námitek pod podmínkou, že Mik složí denně 5 korun u starosty pro chudé děti. Mik se k tomu 18. prosince zavázal, takže je možno míti za to, že u Ševčíků ty čtyři týdny hrál.

Dalším brněnským biografistou byl Karel Ullmann (nar. 1875 v Brně).²⁸ Absolvoval 5 tříd gymnázia, soukromou obchodní školu Wertheisner v Praze a byl pak zaměstnán ve filiálce Živnostenské banky v Brně. V roce 1899 se oženil s Marií Pittelovou a na Mlýnské 5 založil zasilatelství. Dva roky se jako amatér zabýval fotografií a projekcí a když 13. srpna 1901 získal licenci na projekci vědeckých a zábavných snímků, předal zasilatelství tchánovi Antonínu Pittelovi a zařídil na Velkém náměstí 29 (nám. Svobody 22) ve dvoře Brněnskou Uranii. Do obrazů a přístrojů investoval 4 000 korun.

Zahajovací představení v neděli 6. října 1901 za přítomnosti 70 návštěvníků, zatím jenom světelných obrazů s přednáškou, nedopadlo moc dobře. Z 69 obrazů z Pompejí oznámených na plakátech bylo předvedeno sotva dvacet, z toho asi 6 dobrých. Ostatní byly poškozené (poškrábané, prasklé), křivě i obráceně promítané. Část „zábavných snímků“ byly pouze obrázky z obyčejné dětské later-

²⁸ SOAB B 26 k 1448/čj. 2468 (Všeobecné spisy); *Tagesbote*, 7. 10. 1901: 7; *Tagesbote*, 10. 10. 1902: 6.

ny magiky. Osvětlovací zařízení každou chvíli vypovědělo. Z 11 oznámených obrazů mořského dna byly ukázány jen dva. Mluvený výklad nebyl v souladu s předváděnými obrazy, takže předvedené neodpovídalo zaplacenému vstupnému v porovnání s jinými podobnými podniky. Vstupné bylo 1 K, 60 a 40 haléřů. Od čtvrtka 14. listopadu 1901 byl program rozdělen na dvě části. V první části nadále světelné obrazy, v druhé části živé fotografie nejnovějším kinematografem Megalograph model 1901, kterým jsou odstraněny všechny dosavadní nedostatky jako kmitání, třepání a kolébání. Od 16. listopadu byly sníženy ceny na 80, 50 a 30 haléřů. 28. listopadu zažádal Ullmann o povolení „pánských večerů“, ale nebyly mu povoleny. Poslední představení bylo v neděli 8. prosince 1901, kdy vedení podniku poděkovalo za návštěvu a prosilo o zachování přízně pro příští sezónu.

Před novou sezónou opět zažádal o povolení „pánských večerů“ a uvádí, že Vospělovi na Kostelní ulici byly povoleny. Nepomohlo, nebyly mu povoleny, takže novou sezónu zahájil bez pánských večerů v sobotu 11. října 1902 v přízemních místnostech v novostavbě na rohu Velkého náměstí (nám. Svobody) a Běhounské. V první části světelných obrazů byl předváděn program vídeňské Uranie, v druhé části 6 až 10 obrazů živých fotografií kinematografem, vše doprovázeno obřím koncertním gramofonem. Představení byla denně v 18.30 hod., v neděli v 15, 16.30, 18 a 19.30 hod. Vstupné 1,60 a 1 K, 60 a 40 h, při školním představení 60 a 20 h. Ullmann zavedl také měsíční předplatní bloky pro všední dny na 12 představení za poloviční cenu. Představení na rozloučenou bylo v úterý 30. prosince 1902 se světelnými obrazy VÁLKA V ČINĚ, nato živé fotografie.

13. prosince 1902 zažádal Ullmann o přenesení licence na svého tchána Antoina Pittela (nar. 1840), který současně zažádal o licenci pro rok 1903. Licence byla Pittelovi udělena 2. března 1903 do konce prosince 1903, odpovědným technickým vedoucím zůstal Ullmann, který se opět ale stal bankovním úředníkem. Nezachoval se žádný doklad o tom, že by Pittel licenci provozoval.

Dalším Brňanem, který získal licenci pro kinematograf a celý život „u toho“ vydržel, tj. přes 50 roků, byl Richard Schwab,²⁹ bytem napřed v Černopolní 4, později Vranovská 49. Narodil se 5. 1. 1877 v Králově Poli jako syn Josefa a Josefy. Po vychození školy byl zaměstnán v papírnictví Ascher a Redlich v Brně jako sluha, ale většinou pomáhal matce u kolotoče a jiných atrakcí. Jeho matka měla od roku 1892 také licenci pro mlhové obrazy. To byly obrazy promítané dvěma sciopitkony zvláštním způsobem tak, že prolínáním jeden obraz mizel a druhý se objevoval.^g

Jeho matka o prodloužení licence z 31. ledna 1897 již nežádala, nýbrž 3. listopadu 1897 žádala o přenesení licence na syna Richarda, který současně podal žádost o licenci pro živé mlhové obrazy a mluvící přístroj (fonograf) za doprovo-

²⁹ SOAB B 26 k 2424 (Kina /všeobecně, předpisy/); SOAB B 40/I 2517 (Kina a licence k promítání světelných obrazů).

^g Nebelbildern (něm.), dissolving views (angl.). Šlo o způsob promítání obrazů více (dvěma či třemi) objektivy laterny magiky, umístěnými vedle sebe či nad sebou, přičemž obraz z jednoho z nich postupně nahrazoval jiný. Docházelo tak k postupné proměně obrazu, mohlo jít např. o denní a noční, či letní a zimní krajinu.

du orchestrionu. Při živých mlhových obrazech bylo jedním scioptikonem promítáno pozadí, třeba krajina, druhým se horizontálně pohybovalo jezdec na koni, takže vznikal dojem, že jezdec s koněm „jede“ krajinou. Licence byla Schwabovi udělena 4. listopadu 1897 a uděleno místní povolení k jednomu předvedení živých mlhových obrazů 22. ledna 1898 v Dělnickém domě v Brně na Jusově 8 (Marxova), kde je předváděl ve spojení s Frant. S. Pöschlem, který pořádal představení světelných obrazů spojených s přednáškou.

Licence pro mlhové obrazy a mluvící přístroj s doprovodem orchestrionu mu byla každý rok prodlužována, od roku 1898 rozšířená o houpačky a od roku 1902 ještě o panoráma. 28. prosince 1903 zažádal o prodloužení licence, ale místo pro mlhové obrazy to bylo pro kinematograf. Licence mu byla 15. ledna 1904 udělena pro panorama, houpačky a střelnici. Pro kinematograf zamítnuto, protože důkaz o způsobilosti předloženým vysvědčením není průkazný. Potvrzení, které Schwabovi vystavil Ignác Mik, jakože se Schwab u něj byl vyučil zacházení s kinematografem, Mik 12. ledna 1904 odvolal s tím, že ho vydal nepředloženě a že stvrzení toto se nezakládá na pravdě.

Schwab odvolání nepodal, avšak 24. ledna 1904 požádal o rozšíření licence o produkci kinematografem a uvedl, že kinematograf má výhradně elektrické osvětlení a je proto každé nebezpečí vyloučeno. Místodržitelství žádalo 22. února 1904 o prošetření nehody, která se Schwabovi přihodila 13. ledna 1904 při odpoledním představení pro děti v Tišnově v hotelu U České koruny, kde mu praskla kaučuková hadice, kterou je veden plyn k osvětlení scioptikonu. Došlo k výbuchu a tím chytily plyn, k požáru však nedošlo. Schwab uváděl, že se to stalo vadou v kaučukové hadici, kterou toho dne koupil.

24. února předložil Schwab policejnímu ředitelství v Brně rozsudek okresního soudu v Tišnově z 18. února 1904, kterým byl pro nedostatek důkazů osvobozen a nežádána finanční náhrada. Nato mu byla 29. února 1904 udělena kočovná licence pro panorama, houpačky, kolotoč a kinematograf pro Moravu, včetně měst Brna a Olomouce, která mu pak byla každý rok prodlužována. Hned v květnu 1904 hrál v Králově Poli. Hrával pak každý rok v brněnských předměstích, přesnějši doba a v kterých místnostech se nezachovalo.

V roce 1911 převzal Schwab kočovné kino Amerika Biograf the Union od Wilhelma Krauseho, nástupce J. F. Oesera. Byl také společníkem Josefa Malého, který 14. prosince 1911 otevřel kino v Husovicích. S prodloužením licence 22. února 1912 získal Schwab současně místní povolení na rok pro Židenice a 10. května změnu kočovné licence pro stálé kino v Židenicích, ve kterém zahájil v říjnu téhož roku provoz. Provozoval je až do dubna 1919, kdy je prodal. V letech 1918 až 1920 měl pronajato kino Ideal na Köffilerově 11 (Stará), pro něž se po prodeji kina v Židenicích pokoušel získat licenci. 20. dubna 1921 prohlásil do protokolu na policejním ředitelství, že netrvá na vyřízení žádosti ze dne 20. listopadu 1920 pokud se týče kina Ideal, neboť místnosti jsou nezpůsobilé a nelze je vhodně upravit, aby odpovídaly předpisům, prosí však, aby mu licence pro obvod Velkého Brna bez zatímního stanovení místa byla udělena. Žádost mu však byla zamítnuta s poukazem, že měl kino v Židenicích, které prodal.

Znovu zažádal o licenci 3. listopadu 1921 pro kino, které hodlá postavit v Židenicích na parcele č. 302/1 (Vymazalova 12). Budova bude z hrazených stěn s hledištěm pro 400 sedadel. Po zákroku společnosti bia Slávia vzal žádost 3. března 1922 zpět. Pak zažádal 2. května 1924 prostřednictvím svého právního zástupce o kočovnou licenci, ale hned 12. května žádost odvolal, byla prý jeho právním zástupcem podána omylem. 28. dubna 1926 zažádal znovu o kočovnou licenci, žádost byla však 27. května 1926 zamítnuta. Vzal proto zavděk místem schváleného zástupce kočovné licence Českého srdce v Brně dnem 6. října 1926.

Konečně se mu podařilo získat od 1. července 1927 Starobrněnské kino, které koupil od Otty Luniaka, a 1. července 1930 společně s manželkou Růženu koupil kino Orania na Bratislavské č. 32. V roce 1939 koupil dům na Silniční 51 (Hybešova), ve kterém zařídil kino Grand. V tomto kině byl po zestátnění kin v květnu 1945 zaměstnán jako zřízenec (bylo mu už 68 roků) a v něm také skončil svou činnost v kinematografii.

Bartoloměj Crhounek³⁰ (nar. 2.8.1872 v Teleticích), bytem v Židenicích, získal 17. dubna 1905 kočovnou licenci pro Moravu vyjma měst Brna a Olomouce a podniknu dal jméno Grand-Kinematograf Orient. Licence nu byla stále prodlužována a od roku 1916 po dobu vojenské služby (vrátil se jako válečný invalida) vedl kino jeho společník František Pavlíček, který se ale v roce 1917 osamostatnil a kino opět převzal Crhounek.

Po válce, 11. února 1919 žádal Crhounek o stabilizování kočovné licence na stálou pro místnosti dosavadního Schwabova kina v Židenicích, název by zůstal Grand Bio. Jelikož stabilizování licence nedoporučil ani starostenský úřad v Židenicích, ani zemské hlavní město Brno, byla Crhounkovi 26. března 1920 udělena opět pouze licence kočovná vyjma měst Brna a Olomouce. Crhounek se odvolal na ministerstvo vnitra a 6. listopadu 1920 zažádal o povolení hrát na svoji kočovnou licenci nějakou dobu v Židenicích s tím, že místnost dodatečně oznámí. Nečekal na povolení a začal hrát v bývalém Schwabově kině v Židenicích. Ministerstvo odvolání nevyhovělo a protože Crhounek provozuje neoprávněně bývalé Schwabovo kino, žádá okamžité uzavření kina. Zemská správa politická také zamítla žádost o povolení hrát nějakou dobu v Židenicích, protože má licenci vyjma měst Brna a Olomouce a Židenice jsou již od dubna 1919 součástí města Brna.

Hrubý příjem kina od 1. 3. 1922 do 28. 2. 1923 činil 9 500 Kč. Protože by z toho neuživil rodinu, obchodoval Crhounek časem látkami a licenci za něj provozoval František Padělek. Platnost licence končila 20. června 1923 a další její prodloužení bylo Crhounkovi zamítnuto, zamítnuto bylo i jeho odvolání na ministerstvo.

Jan Süß³¹ (nar. 26. 12. 1871 v Brně), obchodní sluha, od 14. dubna 1904 zaměstnán jako zkušební promítač ve vídeňské Uranii (předtím pět roků v Kino-

³⁰ SOAB B 26 k 2436 (Biografie); SOAB B 40/I 2516 (Kina a licence k promítání světelných obrazů).

³¹ SOAB B 26 k 2429 (Biografie); SOAB B 40/I 2509; SOAB B 40/I k 2512.

Theater Beatrix ve Vídni), zažádal v roce 1905 ještě z Vídně o licenci pro kinematograf. Tato mu byla 3. listopadu 1905 udělena pro Moravu včetně měst Brna a Olomouce. Licence mu byla každý rok prodlužována, Süß ji však nevyužíval, neboť neměl ani promítací stroj. Teprve v roce 1908 ve spojení s francouzskou společností licenci využil na Dornychu 37b a dosáhl její stabilizace pro toto kino. Brzo se však se společností rozešel a v roce 1910 si nechal přepsat licenci na kino, které postavil na Josefově 32 (Bratislavská). Ani v tomto kině Süß dlouho nepobyl. Počátkem července 1914 přenechal licenci i kino svému společníku Blümsriederovi a odešel do Vídně, kde se mu naskytla příležitost převzít jako společník zavedený filmový ústav za materiální podpory jednoho svého příbuzného. Když měl do vídeňského závodu nastoupit, vypukla válka a závod, který výhradně pracoval s francouzskými továrnami, musel zastavit činnost, protože majitel, rozený Francouz, odcestoval do Francie. V lednu 1916 byl Süß povolán k vojenské službě (co dělal do té doby, není známo), kde po dva roky řídil polní kino na jihotyrolské frontě.

V listopadu 1918 se vrátil z vojny do Brna a byl bez zaměstnání. 22. prosince 1918 zažádal o licenci pro kino v Brně, Terezino koliště 17 (Sady Osvození). Žádost byla zamítnuta z důvodu, že je v Brně dostatek kin, a ministerstvem vnitra bylo zamítnuto i Süßovo odvolání. Co Süß dále dělal, není známo.

Gustav Eschler³² (nar. 23.10.1875 v Hranicích), bytem v Brně, Masná 6, vyučební hodinář, dva roky navštěvoval techniku (elektro). Bydlel u otce (65 r.), inženýra u dráhy, který ho živil. 29. listopadu 1905 zažádal o licenci pro kinematograf. V žádosti uvedl, že je silně hrbatý, a proto se nemůže jinak živit. 14. prosince 1905 mu licence byla udělena pro Moravu včetně Brna a Olomouce s platností do 31. 12. 1906. Není známo, zda hrál v Brně a zda vůbec licenci využil. O prodloužení licence již nežádal.

Divadelník Karel Rimmel³³ (nar. 17.4.1875 v Brně), do roku 1905 obchodník uhlím ve Vídni. Když 27. dubna 1905 získal licenci pro divadlo mechanických figurek a kolotoče pro Moravu včetně měst Brna a Olomouce, přestěhoval se do Brna na Pekařskou 28 a přibral k tomu také kinematograf. Do licence mu byl zahrnut 18. května 1905 místo divadla mechanických figurek. Místní povolení pro Brno, Pisáreckou 5 (Hlinky) v hostinci Neuwirthově mu bylo uděleno od 6. do 22. dubna 1907. 7. dubna 1907 přišlo na představení ve 3 hodiny odpoledne asi 40 osob. Když chtěl Rimmel začít s představením, bylo mu místní policií zakázáno představení konat, protože místní povolení policejního ředitelství nestačí, musí také mít stavebně policejní povolení městské rady, a to nemá. Rimmel musel návštěvníkům vrátit peníze a s představeními mohl začít až za několik dnů, po obdržení stavebně policejního povolení.

License mu byla stále prodlužována, ale v roce 1912 pro Brno a Olomouc už omezena na dobu nejvýše po třech měsících, v roce 1913 dále omezena nejvýše

³² SOAB B 26 k 1469/čj. 14753 (Všeobecné spisy).

³³ SOAB B 14 k 7587 (Licence k promítání světelných obrazů. Kina. Zkoušky kinooperatorů. Normálie); SOAB B 26 k 1604/čj. 14815 (Všeobecné spisy).

po jednom měsíci. Při posledním prodloužení licence 9. listopadu 1914, kdy už byl přestěhován do Vídně, už vyjma měst Brna a Olomouce s platností do konce listopadu 1915. O další prodloužení už nežádal.

Johan Schalda³⁴ (nar. 1865 v Brně), bývalý vrchní číšník v kavárně Biber, pak spolunájemce kavárny Margaretin dvůr, nemohl již pro nemoc vykonávat své povolání, rozhodl se proto provozovat kinematograf. Z úspor si koupil promítací přístroj, protože ale neměl potřebné technické znalosti, přibral jako společníka svého švagra Jiljí Klementa (nar. 1. 9. 1878 v Brně-Komárově), vyučeného hodi náře, který měl potřebné znalosti pro provoz kinematografu. Společně zažádali 24. října 1906 o licenci pro kinematograf. Ta jim byla 19. prosince 1906 udělena pro Moravu, včetně měst Brna a Olomouce. Licenci však vyzvedli až 1. července 1907, protože do té doby jim nebylo možno zaplatit daň (ta se musela platit předem na celé období platnosti licence). Nezachoval se žádný zápis, zda někdy hráli v Brně. Pro kočovné kino, které nazvali Orient, jim byla licence stále prodlužována až do roku 1911, kdy se Klement se švagrem rozešel a každý zažádal o licenci samostatně. Schaldovi byla žádost zamítnuta a nepochodil ani později, když se znovu o licenci ucházel. Klementovi byla licence udělena 20. dubna 1911 pro Moravu, vyjma měst Brna a Olomouce. Svoje kino nazval Grand Bio Orient.

Od 9. do 17. března 1912 bylo Klementovi uděleno místní povolení pro hostinec u Ševčíků v Žabovřeskách (dnešní Horova 48). Po revizi jeho kina 11. března žádala policejní expozitura v Králově Poli policejní ředitelství, aby místní povolení bylo Klementovi odejmuto a další nebylo uděleno, protože promítá s nepřezkoušeným promítacím přístrojem, sám nepromítá ani kino neprovozuje, neboť je technický vedoucí a promítač v Husovicích (v kině Malého za 130 K měsíčně) a přenechává provoz kina jistému Macháčkovi a Pevnému. S tímto nepřezkoušeným přístrojem hrál (Macháček a Bedřich Pevný) od 10. do 12. února v Soběšicích a od 2. do 4. března v Lískovci. Vedoucí policejní expozitury v Králově Poli 9. března představení zakázal, pokud nebude mít přezkoušený promítací přístroj. Klement 21. března znovu zažádal o místní povolení pro Žabovřesky a 23. března předložil vysvědčení o přezkoušení promítacího přístroje (výrobek M. Elsasser v Berlíně, starší konstrukce). Místní povolení mu pak bylo na 8 dní uděleno. Znovu pak hrál u Ševčíků v Žabovřeskách od 26. října do 22. listopadu 1912.

Při žádosti o prodloužení licence 15. dubna 1912 žádal její rozšíření pro Brno. Licence mu byla prodloužena, rozšíření pro Brno však zamítnuto. Při další žádosti o prodloužení 23. dubna 1913 žádal o její přepsání na stálou licenci pro kino s 352 sedadly, které hodlá postavit v Černovicích na rohu Brněnské (Tržní) a Svitavské (Hladíkova). Kino se bude jmenovat Edison. Přepsání licence pro Černovice mu bylo zamítnuto a zamítnuto bylo i jeho odvolání na ministerstvo vnitra. Kočovní licence vyjma měst Brna a Olomouce mu byla stále prodlužována, ale v letech 1917 až 1919 ji neprovozoval pro vojenskou službu.

³⁴ SOAB B 26 k 1476/čj. 12790 (tamtéž); SOAB B 26 k 1572/čj. 13945 (tamtéž); SOAB B 40/I k 2513.

Po válce Klement zažádal 8. dubna 1919 o obnovení licence. Ta mu byla 14. dubna 1919 udělena pro Moravu, ale omylem ve výpravně vypsána včetně měst Brna a Olomouce. Klement se toho chytl a 18. a 19. září 1920 začal hrát v bývalém Schwabově kině v Židenicích, které hned nazval Orient. Když bylo Klementovi v tomto kině zakázáno hrát, zažádal 23. září 1920 o místní povolení pro ně. Bylo mu to zamítnuto a licence úředně opravena vyjma Brna a Olomouce a Klement musel kino opustit.

Platnost licence Klementovi vypršela 31. března 1922 a další prodloužení mu bylo zamítnuto, protože licenci neprovozoval osobně, nýbrž ji pronajal hodináři Švarcovi v Dolních Kounicích za 200 Kč měsíčně a sám je zaměstnán jako promítač v Lidovém biu v Brně s týdenní mzdou 250 Kč a má mechanickou dílnu na opravy promítacích přístrojů.

Augustin Christ³⁵ (nar. 23. 12. 1879 v Brně), majitel malého zahradnictví na Rybářské 35, podal žádost prostřednictvím ředitele prádelny Richarda Schwabanského z Čeladné, od kterého koupil za 2 200 Kč promítací přístroj a který také intervenoval u místodržitelství, aby Christ licenci dostal. Byla mu udělena 15. ledna 1907 pro Moravu vyjma měst Brna a Olomouce s platností do konce dubna 1907. 21. ledna 1907 žádal o povolení k představením v brněnských školách. 6. května mu byla licence prodloužena do konce prosince 1907 a rozšířena i pro město Brno a 23. května mu bylo uděleno místní povolení. Christ v létě zahradničil, v zimě provozoval kinematograf a po vypršení licence pracoval jako promítač. 16. listopadu zažádal o licenci pro stálé kino v Brně, které hodlá postavit na pozemku Eduarda Pospíšila na Křídlovické 22. Zahradnictví prý má dle smlouvy v nejbližší době předat mladšímu bratrovi, chce proto postavit kino, ve kterém se chce jako bývalý promítač živit. Žádost byla zamítnuta pro dostatek kin v Brně. Ještě jednou, 26. ledna 1918, podal žádost o licenci pro Brno (pro Křenovou nebo Veveří). Má licenci, kterou provozuje v Židlochovicích. Má ale stále v Brně zahradnictví a rodinu, chce proto kino provozovat v Brně. Žádost byla 28. června 1918 zamítnuta pro dostatek kin v Brně. Po válce mu pak nebyla prodloužena ani licence v Židlochovicích.

Josef Schwab³⁶ (nar. 17. 3. 1883 v Brně), bratr Richarda, byl již ve svých 19 letech výborný kejklíř v černém umění, jako nezletilý nemohl mít vlastní licenci, zažádala proto o ni opět jeho matka (v roce 1887 se jí vzdala ve prospěch syna Richarda), s kterou pak Schwab jezdil do roku 1904, kdy po jejím úmrtí dosáhl Schwab vlastní licence pro kouzelné divadlo, gymnastiku a jiné produkce. V létě roku 1906 utrpěl za své aktivní vojenské služby komplikovanou zlomeninu obou nohou a po dlouholetém léčení mu byla přiznána roční penze 95 korun.

Po propuštění z vojenské služby byla Schwabovi 19. ledna 1907 udělena licence pro panorama, houpačky a kolotoč a 31. července 1907 pro kinematograf,

³⁵ SOAB B 26 k 1482/čj. 10285 (tamtéž); SOAB B 26 k 1588/čj. 1449 (tamtéž); SOAB B 26 k 1701/čj. 124906 (tamtéž); SOAB B 40/I k 2509.

³⁶ SOAB B 26 k 1530/čj. 27004 (tamtéž); SOAB B 26 k 2436 (Biografie); SOAB B 26 k 2438 A (Varieté); SOAB B 40/III k 2508 (Licence pro kina, zkoušky kinooperatérů).

který nazval Divadlo živých obrazů Josefa Schwaba. Na dobu od 12. do 18. října 1907 získal místní povolení pro Brno, není však známo, kde v Brně hrál. V roce 1913 Schwab neobstál při zkoušce na promítače, ustanovil proto promítačem Emanuela Macháčka z Brna.

Schwab měl promítací přístroj a filmy v ceně 5 000 K a licenci. Při tom byl také zástupcem firmy Veda a spol. v Tetčicích u Rosic pro zemědělské stroje, což mu vynášelo 50 až 90 K měsíčně. A měl také stále houpačky, kolotoč a divadlo iluzí. V roce 1916 a 1917 byl nějaký čas zaměstnán u bratra Richarda za měsíční plat 200 korun.

Po převratu v roce 1918 získal Schwab licenci pro Varieté v Doretově dvoře (v místnostech bývalého Brněnského varieté), ve kterém zahájil představení počátkem roku 1919 a nazval je České varieté. Kromě toho měl stále také licenci pro Moravu včetně měst Brna a Olomouce pro kolotoč, houpačky, střelnici a licenci pro Moravu vyjma měst Brna a Olomouce pro kinematograf. V létě, kdy varieté nehrálo, provozoval kinematograf postupně v Pohořelicích, Odrovicích, Ostopovicích a dalších obcích kolem Brna a v Brně v Pisárkách zábavní podniky (kolotoč, houpačky atd.).

V roce 1922 mu již nebyla prodloužena licence pro Varieté, tuto získal Pomocný fond čsl. legionářů v Brně. Schwab zůstal v podniku jako ředitel. V roce 1923 mu nebyla už také prodloužena ani licence pro kolotoče ani pro kinematograf, protože je ředitelem Českého varieté. Schwab si pak zažádal o licenci cirkusovarietní, kterou obdržel a provozoval ji v Moravské Ostravě. Kdo ho tam zastupoval a jak dlouho tuto licenci měl, není známo. Ředitelem varieté byl i po přesídlení tohoto na Cejl 52 (Gottwaldova), a to až do roku 1934, kdy byl propuštěn.

Co Schwab dělal další tři roky, se nepodařilo zjistit. 16. prosince 1935 zažádal o kočovnou licenci pro kinematograf. Byla mu 5. října 1937 udělena pro Moravu vyjma míst, ve kterých je stálé kino. Kino nazval Globus a licence pro ně mu byla stále prodlužována a měl ji ještě v roce 1941. Z dostupných dokumentů nebylo možno zjistit, do kdy Schwab licenci měl, ani jeho další osud.

Josef Horáček³⁷ (nar. 1868 v Líšni), od roku 1910 bytem v Židenicích, získal 18. dubna 1909 kočovnou licenci pro Moravu vyjma měst Brna a Olomouce pro kino s názvem Americký kinematograf. V sobotu 23. a v neděli 24. srpna 1913 hrál v místnosti potravního spolku v Obřanech. Licence mu byla stále prodlužována, naposled s platností do konce září 1922. Další prodloužení bylo odmítnuto, protože není odkázán na výnos kina. Je zaměstnán u svého zetě a manželka má obchod drůbeží.

František Bouček,³⁸ bytem v Brně, získal 24. června 1909 kočovnou licenci pro Moravu vyjma měst Brna a Olomouce s platností do konce října 1909. Podrobnosti o tomto brněnském biografistovi se nepodařilo zjistit.

³⁷ SOAB B 26 k 1536/čj. 10420 (Všeobecné spisy), SOAB B 26 k 1752/čj. 8930 (tamtéž), SOAB B 40/I k 2514 (Kina a licence k promítání světelných obrazů).

³⁸ SOAB B 26 k 1511/čj. 14831 (tamtéž).

Černou ovci brněnských biografistů byl Alois Král,³⁹ ve spisech policejního ředitelství nazývaný „nemravný fotograf“. Alois Král (nar. 25. 5. 1879 v Kloboukách), vyučený fotograf, zařídil si v roce 1903 v Karlových Varech fotoateliér. Nedařilo se mu, a tak se přestěhoval do Brna, kde si koncem roku 1904 zařídil na Zámečnické ul. č. 3 ateliér, ve kterém podle předloh z Paříže a Berlína rozmnožoval pornografické snímky. 1. dubna 1905 byl ateliér úředně uzavřen a zabaveno 736 pornografických fotografií a 41 fotografických desek a zavedeno trestní řízení. Král si ale hned 3. dubna 1905 zažádal o licenci pro kinematograf. Samozřejmě, že žádost byla zamítnuta. Podal na ministerstvo vnitra odvolání, které bylo také zamítnuto. 8. května 1905 zažádal znovu o licenci pro panorama a kinematograf s názvem Venus. Žádost byla opět zamítnuta, protože mezitím měl další trestní řízení pro prodej pornografických knih a tiskopisů a také pro podvody. Podal stížnost císaři do Vídně, pro spiknutí proti němu na místodržitelství. Byl ve Vídni uveden k přednostovi kabinetní kanceláře hraběti Bollfrosovi a na jeho zákrok obdržel 18. září 1906 do konce roku 1906 licenci pro panorama s přísným zákazem předvádět pornografie.

Po vypršení licence žádal o prodloužení, nebylo mu ale vyhověno, neboť mezitím se dopouštěl podvodů, dále rozšiřoval pornografii, napadal vše možné a stal se i veřejně nebezpečný. Byl proto zkoumán jeho duševní stav, byl uznán duševně nemocný a dán pod kuratelu a pak i internován v ústavu choromyslných v Černovicích. Po propuštění z ústavu na revers jeho matky nařkl ministerského radu rytíře z Kunderatic, místodržitele Bleilebena a předsedu poručenského soudu Bukacku, že zatím co byl v blázinci, kam ho oni tři dostali, všechno mu z bytu ukradli a prochlastali (zařízení, promítací stroje atd.). V Německu se pokoušel vydat o tom knihu – *Der kaiserliche Tiergarten* (Císařský zvěřinec) – která však byla zabavena. Přesto si opět podal žádost o licenci pro panorama a kinematograf a kupodivu mu byla 11. srpna 1909 udělena pro Moravu, včetně měst Brna a Olomouce, ale s poznámkou, že zkušebně do konce roku. Dobrotu však nedělal. Byl znovu stíhán pro podvod (4 500 korun), krádeže, činy proti mravopoctnosti, a proto jeho další žádosti byly zamítány. Také jeho tvrzení, že vynalezl plastickou kinematografii, se ukázalo být podvodem. Trestní řízení proti němu byla zastavena, neboť byl soudně prohlášen slabomyslným. Žádal stále znovu a znovu, ale nebylo mu z výše uvedených důvodů vyhověno.

Brzo po převratu, 15. února 1919, podal obšírnou stížnost prezidentu Masarykovi. Tvrdil v ní, že o licenci byl okraden a že chce, aby mu byla vrácena. Po vyšetření kanceláří prezidenta republiky bylo přes ministerstvo vnitra vydání licence zamítnuto. V roce 1918 a 1919 vydával německý čtrnáctideník *Die Kritik* (*Kritika*, vydavatel, nakladatel a za obsah odpovědný Alois Král, Jundrov, Brno). V tomto časopise v čísle 7 z 15. února 1919 celou stížnost zaslanou prezidentovi Masarykovi doslovně uveřejnil pod titulem *Nerovný boj s divokými bestiiemi*, s podtitulkem *Výzva rozhodčímu prezidentu Masarykovi*. Nedal si stále pokoj a 21. června 1936 celou stížnost podal znovu prezidentu Benešovi. Další Králův osud je neznámý.

³⁹ SOAB B 26 k 2791; B 40/III k 2465 (Alois král, nemravný fotograf).

Králův časopis *Die Kritik*: titulní strana čísla, obsahujícího článek
Nerovný boj s divokými bestii

Alois Pivoňka⁴⁰ (nar. 1863 v Praze), bytem v Brně, Obilní trh 5 (nám. Sovětských hrdinů), člen opery Národního divadla v Brně, zažádal o licenci pro kinematograf. V žádosti uvedl, že po pětadvacetiletém působení u divadla ztratil hlas a je proto neschopen nadále zpěvem živit sebe a svou rodinu. Kočovní licenci pro Moravu včetně měst Brna a Olomouce mu byla udělena 26. srpna 1910.

⁴⁰ SOAB B 26 k 1536/čj. 10547 (Všeobecné spisy).

5. dubna 1911 se podniknu vzdal ve prospěch svého společníka Karla Mareše z Křivsoudova (zkoušeného promítače) a požádal, aby licence byla přepsána na tohoto jeho společníka. 7. dubna 1911 byla licence udělena Karlu Marešovi, který v roce 1912 docílil změnu této kočovné licence na stálou pro kino v Přerově. Zda Pivoňka nebo Mareš někdy hráli v Brně, nedalo se zjistit.

Vincenc Čalkovský⁴¹ (nar. 1871 v Šumicích), vyučený topič, bytem v Juliánově, později v Husovicích, získal kočovnou licenci pro Moravu vyjma měst Brna a Olomouce 8. září 1909. Licence mu byla stále prodlužována, naposled 12. března 1917 do 31. prosince 1918. 5. dubna 1918 bylo zjištěno, že Čalkovský je už více než rok zaměstnán u dráhy a proto také osvobozen od vojenské služby. Licenci neprovozuje a nemíní provozovat. Nebyla mu proto nadále prodloužena.

František Mareček⁴² (nar. 29. 7. 1881 v Bohunicích), malíř pokojů, bytem v Bohunicích, získal kočovnou licenci pro Moravu vyjma měst Brna a Olomouce 6. dubna 1910. V roce 1913 mu bylo další prodloužení zamítnuto. 19. prosince 1918 žádal opět o licenci, a to pro Brno. Žádost byla zamítnuta a zamítnuto bylo i odvolání. Mareček si však 10. května 1925 znovu zažádal o licenci pro Bosonohy. Kino, jež se mělo jmenovat Janošík, mělo být v hostinci Josefa Nekvapila. Pro velké adaptační náklady se Mareček úmyslu vzdal, vzal žádost zpět a dále se již o získání licence nepokoušel.

Otto Luniak⁴³ (nar. 6. 9. 1879 v Brně), hodinářský mistr, zanechal hodinářské živnosti, když oslepl na pravé oko, a zažádal si 19. května 1910 o kinematografickou licenci, která mu byla 1. července 1910 udělena pro Moravu včetně měst Brna a Olomouce. V říjnu téhož roku získal místní povolení na tři měsíce pro kino Moravia na Cejlu 58 (Gottwaldova), jehož majitelka neměla licenci. Obdržela ji v prosinci 1910, takže Luniak se musel poohlédnout po něčem jiném, neboť nemínil putovat po Moravě. Chtěl mít kino v Brně, i když v prodloužené licenci ze 4. prosince 1910 byla platnost pro město Brno a Olomouc omezena na tři měsíce. Počátkem roku 1911 se mu podařilo zařídit stálé kino na Starém Brně, Pisárecká 5 (Hlinky) a získat pro ně i stálou licenci. Toto Starobrněnské kino provozoval až do roku 1927, kdy je prodal Richardu Schwabovi. Sám se vrátil ke svému hodinářskému řemeslu. Když v roce 1929 postavila Mensa Academica na Údolní 19–21 (tř. Obránců míru) dům s kinem, zařídil si Luniak v tomto domě hodinářství a promítal při tom v Mensa kině.

Karel Perl⁴⁴ (nar. 9. 10. 1863 v Teplé), bytem v Brně, hudebník, bývalý člen orchestru německého městského divadla v Brně, získal 1. července 1905 licenci pro hudební produkce s 10 až 14 členným orchestrem a 21. ledna 1911 získal

41 SOAB B 26 k 1691/čj. 7096 (Všeobecné spisy).

42 SOAB B 40/I k 2517 (Kina a licence k promítání světelných obrazů).

43 SOAB B 14 k 7587 (Licence k promítání světelných obrazů. Kina. Zkoušky kinooperatorů. Normálie), SOAB B 14 k 7591 (tamtéž), B 40/I k 2515 (Kina a licence k promítání světelných obrazů), B 40/III k 2511 (Licence pro kina, zkoušky kinooperatorů).

44 SOAB B 14 k 7581 (Licence k promítání světelných obrazů. Kina. Zkoušky kinooperatorů. Normálie); SOAB B 26 k 1563/čj. 26834 (Všeobecné spisy).

kinematografickou kočovnou licenci pro Moravu s platností do konce prosince 1911, pro město Brno a Olomouc po dvou měsících. Licenci vůbec neprovozoval, ale 11. září 1912 žádal licenci pro Brno. Žádost byla zamítnuta a zamítnuto i odvolání.

Ferdinand Köstner⁴⁵ (nar. 13. 3. 1875 v Brně), bytem v Brně, Růžová 1 (Vachova), vyučený číšník, usiloval o zřízení stálého kina v Brně. Zažádal proto 5. listopadu 1908 o licenci. Žádost byla zamítnuta s odůvodněním, „že v Brně už jsou dva kinematografy a tím je víc než dostatečně kryto právo brněnských občanů na zábavu“.

Köstner se nevzdal a 8. října 1910 zažádal znovu o licenci, a to pro sál hostince Neuwirtha na Starém Brně, Pisárecká 5 (Hlinky). Mezitím se přestěhoval do Vídně, ale na udělení licence trval. Licence mu byla udělena 2. ledna 1911, avšak ne pro žádanou místnost, tu už měl pronajatu majitel kočovného kina Friedrich Geysler ze Znojma. Získal tedy pouze kočovnou licenci pro Moravu, včetně měst Brna a Olomouce. Licenci však nevyužil, převzal ji až 1. června 1911 (do té doby byl v Białe v Polsku) a už 13. října 1911 ji postoupil Marii Kugerlové, které také prodal celé zařízení kinematografu.

Richard Bártek,⁴⁶ samostatný holič a kadeřník, který měl provozovnu na Cejlu 89 (Gottwaldova) spojenou s bytem, zažádal 7. března 1911 o licenci pro kinematograf, kterou také 15. července 1911 pro Moravu vyjma měst Brna a Olomouce obdržel. Mezitím se Bártek přestěhoval do Žabovřesk, kde 10. 6. 1911 koupil domek v ceně 9 000 K na ulici Vinohrádky 10 (Blatného 8) a provozoval v něm holičství s jedním pomocníkem. Licenci málo využíval, protože neměl vlastní promítací přístroj. Půjčoval mu ho Josef Křížek z Hodonína (žádal sám o licenci, žádost byla zamítnuta), Bártekův schválený promítač. Kino mělo název Olympia. Již 27. listopadu 1911 chtěl licenci postoupit Františku Bartíkovi, holičskému pomocníku z Brna, a Janu Kratochvílovi, stolařskému pomocníku z Brna, kteří také požádali o přepsání licence na sebe. 11. ledna 1912 postoupení licence Bártek odvolal. Na základě toho vzali Bartík a Kratochvíl svoji žádost zpět.

Bártek se snažil dosáhnout zřízení stálého kina. Hledal k tomu finančníka a 16. ledna 1913 zažádal o licenci pro stálé kino se stanovištěm v sále hostince u Ševčíků v Žabovřeskách (Horova 48). Proti zřízení kina nebylo ze strany policejní expozitury v Králově Poli námitek, avšak místnost u Ševčíků potřebovala větší adaptaci. Na tu neměl Bártek peněz a finančníka také nenašel. Hrál proto nadále pouze s kočovným kinem v Komíně, Jundrově a Žabovřeskách. Zde měl smůlu – dvakrát na něj bylo učiněno udání, že na večerní představení ve 20 hodin pošle děti. Pokaždé byl potrestán pokutou 5 K nebo 12 dnů vězení.

Bártekovi byla licence stále prodlužována. 8. března 1916 se Bártek licence vzdal ve prospěch Jana Miklici (nar. 1888), který si bude brát Bártkovu dceru. Licence

⁴⁵ SOAB B 26 k 2433 (Biografie); SOAB B 40/III k 2504 (Licence pro kina, zkoušky kinooperatérů).

⁴⁶ SOAB B 26 k 2424 (Kina /všeobecně, předpisy/); SOAB B 40/I k 2514 (Kina a licence k promítání světelných obrazů).

byla Miklicovi udělena a tento nazval kino Miklicovo Urania Kino. 10. října 1918 zažádal Miklica o licenci pro stálé kino ve Zlíně (Gottwaldov). Žádost byla zamítnuta, takže měl nadále jen kočovnou licenci, ale i prodloužení této mu bylo 23. května 1922 zamítnuto, protože měl v Brně-Komárově výrobu lihovin. Zamítnuto bylo i odvolání na ministerstvo.

Alexandr Katz⁴⁷ z Brna, Nadační 14 (Přízová), získal 13. března 1912 kočovnou licenci pro Moravu vyjma měst Brna a Olomouce s názvem kina Elektrické divadlo Alexandra Katze. Licence mu byla naposled prodloužena do 30. června 1917. O další prodloužení asi již nežádal.

František Nezhyba⁴⁸ (nar. 10.7.1874 v Koroslepi), vyučený obuvník a promítač v kině Vitagraf, bytem Ugartova 3, získal 2. září 1913 licenci pro Moravu vyjma měst Brna a Olomouce. Od 26. listopadu do 4. prosince 1913 hrál v Žabovřeskách, asi u Ševčíků. Licence měla platnost do 1. října 1915. Další prodloužení licence bylo zamítnuto a zamítnuto i odvolání.

Jan Roučka⁴⁹ (nar. 24. 1. 1879 v Brně), bytem v Brně, strojní zámečnick, zkoušený topič a strojívedoucí, žádal 31. července 1913 o licenci pro kino na Cejlu 1 (Gottwaldova). V roce 1912 a 1913 měl licenci pro kolotoč, houpačky a střelnici. Licence pro kino v Brně byla zamítnuta, na novou žádost byla mu udělena 15. ledna 1914 kočovná licence pro Moravu vyjma měst Brna a Olomouce s názvem kina Bellevue Kino Jana Roučky. V roce 1915 nastoupil vojenskou službu a licenci pro kolotoč, houpačky a střelnici získala jeho manželka Marie. Po návratu z vojenské služby zažádal 12. prosince 1918 o obnovení licence a její přenesení pro stálé kino v Brně, Terezino Koliště 15–17 (Sady Osvobození), pod starým názvem nebo jako Kino Svobody. Licence mu byla 22. března 1919 pro Brno udělena a Roučka hned 26. dubna 1919 žádal o povolení k provozování kina v Brně, Křenová 22 po adaptaci místnosti. 17. května 1919 mu byla licence opravena na kočovnou, neboť pro Brno byla vystavena omylem. Žádost pro Brno byla zamítnuta a zamítnuto i odvolání. Po vypršení nebyla obnovena ani kočovná licence.

Ludvík Krahula⁵⁰ (nar. 1883), sklenář z Líšně, zažádal 9. února 1916 o kočovnou licenci. V žádosti uvedl, že pro zranění z války nemůže dál vykonávat své řemeslo. Licence mu byla udělena 12. května 1916 pro Moravu vyjma měst Brna a Olomouce, vnější označení: Lidové kino Ludvíka Krahuly z Líšně. Licence mu byla stále prodlužována, naposled s platností do 1. června 1923. Žádost o další prodloužení se stala bezpředmětnou, protože Krahula 31. května 1923 v Líšni zemřel.

⁴⁷ SOAB B 26 k 1126/čj. 8908 (Všeobecné spisy); SOAB B 26 k 1126/čj. 9499 (tamtéž); SOAB B 26 k 1126/čj. 11654 (tamtéž); SOAB B 26 k 1126/čj. 13662 (tamtéž); SOAB B 26 k 1122/čj. 8038 (tamtéž); SOAB B 26 k 1122/čj. 13399 (tamtéž); SOAB B 26 k 1122/čj. 14798 (tamtéž); SOAB B 26 k 1133/čj. 13854 (tamtéž).

⁴⁸ SOAB B 26 k 1664/čj. 14782 (v udělené licenci z roku 1913 je kino zapsáno pod názvem Elitní kino Františka Nezhyby) (tamtéž).

⁴⁹ SOAB B 26 k 1721/čj. 6317 (tamtéž).

⁵⁰ SOAB B 40/I k 2515 (Kina a licence k promítání světelných obrazů).

František Pavlík⁵¹ (nar. 1873), bytem v Brně, invalida od narození (na pravé noze mu scházela celá šlapka), od roku 1909 promítač. 18. července 1917 mu byla udělena kočovná licence s platností do 31. července 1918. Vnější označení Kino Moravia Frant. Pavlíka. O prodloužení licence nebylo žádáno.

Matěj Večeřa⁵² (nar. 1889) bytem v Brně, švagr Mika, u kterého obsluhoval motor, zažádal 12. ledna 1918 o licenci pro kočovné kino. Byl 63% invalida z války, zřekl se však invalidní podpory a proto mu byla licence 20. února 1918 udělena pro Moravu vyjma měst Brna a Olomouce, označení Kočovné kino Matěje Večeři. Licence byla Večeřovi stále prodlužována, a když 5. února 1922 v Zemské nemocnici v Brně zemřel, zažádala si vdova Helena Večeřová (nar. 24.1.1897 v Brně) o udělení licence po zemřelém manželovi. Licence jí byla udělena s platností do konce dubna 1923 a Večeřová si v lednu 1923 zažádala o prodloužení. Po vypršení licence koncem dubna přestala hrát a byla zaměstnána jako výpomocná prodavačka v papírnictví za 170 Kč měsíčně. Hrubý příjem kina za dobu od dubna 1922 do dubna 1923 činil asi 3 000 Kč. I když městská rada obnovení licence doporučila, zemská správa politická žádost zamítla.

České srdce v Brně⁵³ (dále ČS) zažádalo 11. května 1920 o licenci pro kinematografická představení. ČS licenci i místní povolení pro Brno obdrželo a bylo mu povoleno pořádat kinematografická představení v dřevěném paviloně u Jezuitského kostela v Brně (v místech dnešní budovy rozhlasu), říkalo se mu Aréna a byl později přestěhován na Veselou ulici v místech dnešního hotelu International. V paviloně bylo umístěno 410 sedadel, proti vchodu byla postavena plechová promítárna a projekční stěna (zadní promítání), dva východy byly po stranách. V sobotu 25. září 1920 kino ČS zahájilo své hry velkolepým filmem ZROZENÍ NÁRODA (2 epochy). Představení byla v 17.30, 19.30 a ve 21.00. Poslední představení v tomto dřevěném paviloně bylo ve čtvrtek 9. prosince 1920 s filmem NYMFA Z TICHÉHO OCEÁNU. 29. prosince 1920 zažádalo ČS o licenci pro některé kino v Brně, jemuž vyprší licence, což mu bylo přislíbeno. 19. dubna 1921 oznámilo ČS, že si koupí kino Elite, opatřilo místnosti a žádá proto o udělení přislíbené licence, ale 3. června 1921 oznamuje, že po dohodě bylo kino Elite přenecháno Ženské péči o mládež a žádá, aby licence byla udělena této. Místnost pro kino ČS, o kterou právě jednájí, bude oznámena. Nestalo se ale tak, a teprve počátkem roku 1925 žádalo ČS o licenci pro Brno ve volné přírodě. Žádost byla zamítnuta. Znovu žádalo ČS o licenci, a sice kočovnou 18. září 1926. Licence byla udělena 6. října 1926 pro Moravu vyjma měst Brna, Olomouce a Moravské Ostravy s platností do 31. prosince 1927. Označení Kino Českého srdce, schválený zástupce Richard Schwab. Po vypršení licence nebylo o prodloužení již žádáno.

⁵¹ SOAB B 26 k 1664/čj. 14374 (tamtéž).

⁵² SOAB B 26 k 2436 (Biografie); B 40/I k 2515 (Kina a licence k promítání světelných obrazů).

⁵³ SOAB B 40/III k 2502 (Licence pro kina, zkoušky kinooperátérů).

Divize Československého červeného kříže v Brně⁵⁴ (dále ČK) zažádala 8. ledna 1923 o povolení k předvádění filmů k zdravotnickým přednáškám.^h Kočovná licence byla ČK udělena 13. března 1923. V roce 1926 promítal ČK od 15. srpna do 12. září (po skončení Brněnských výstavních trhů) poučné filmy na výstavě *Zdraví* na volném prostranství na horním výstavišti (asi v místech dnešní tělocvičny na stadioně na Leninově). Od 25. května do 30. září 1928 pořádal ČK kinematografická představení ve prospěch Sokola Brno I na jeho stadionu na Kounicově (Leninova) na letním cvičišti. Situování letního kina bylo stejné, jako je dnes. Licence byla ČK stále prodlužována a tento ji provozoval do 31. prosince 1929,ⁱ kdy výchovná jednotka divize ČK zanikla a pojízdný biograf byl odeslán Červenému kříži do Prahy, takže ČK v Brně již dále na licenci nereflektoval.

Z jednotlivých občanů pak již kočovnou licenci získalo jen několik, a to výhradně k nevýdělečnému předvádění reklamních 16 mm filmů, jako např. Jan Ondráček, majitel drogerie, k propagaci filmových přístrojů, Arnošt Wilhelm, majitel organizační kanceláře, k propagaci československých lázní, Norbert Havlíček, majitel laboratoře amatérských kinofilmů, pro jejich propagaci.

Ovšem ne všichni zájemci o kočovnou licenci byli uspokojeni. Do roku 1940, kdy udělování nových licencí bylo zastaveno, to bylo téměř 40 žadatelů, jejichž žádost o kočovnou licenci pro Moravu byla zamítnuta.

Literatura:

- KLIMES, Ivan (2002): Kinematografie, rakouský stát a české země 1895–1912 (I, II). *Illuminace* 14, č. 1, s. 73–88; *Illuminace* 14, č. 2, s. 45–64.
- ŠTÁBLA, Zdeněk (1979): *Kinematografické projekce v Čechách a na Moravě v letech 1896–1897*. Texty čs. filmového ústavu 13. Praha: Čs. filmový ústav.
- ŠTÁBLA, Zdeněk (1988): *Data a fakta z dějin čs. kinematografie 1896–1945*. Sv. 1. Interní tisk ČSFÚ. Praha: Československý filmový ústav.

Archivní prameny:

Státní oblastní archiv Brno (SOAB) – dnešní Moravský zemský archiv
fond B 14: Moravské místodržitelství 1881–1918

⁵⁴ SOAB B 40/II k 6982 (Žádosti o udělení kinolicece /spolky, obce, organizace/).

^h V žádosti o udělení licence pro Československý červený kříž se uvádí: „Za účelem propagandy všeob. zdravotních zásad a boje proti tuberkuloze, venerickým nemocem a alkoholismu, hodlá pořádati Čsl. Červený kříž řadu přednášek na různých místech Moravy zvláště k tomu účelu sestavenou zdravotně-výchovnou jednotkou, sestávající z 1 lékaře, 1 lékařky a jednatelů a kinooperatera. Přednášky spojeny jsou s promítáním dotyčného filmu a konají se buď v budově místního kina, nebo školní síni, restauračním sále neb tělocvičně.“ 11. února 1924 byla udělena licence Dr. Bohumilu Vackovi, řediteli divize Československého červeného kříže pro Moravu a Slezsko v Brně, pro „pořádání přednášek o tuberkuloze, venerických nemocích a alkoholismu za současného předvádění filmů“.

ⁱ Přesněji řečeno se jedná o datum, ke kterému vypršela udělená licence.

fond B 26: Policejní ředitelství v Brně (1766) 1804–1958 (1966), dílčí inventář

B 40: Zemský úřad Brno

B 40/I: I. Manipulace – Zemská správa politická Brno, dílčí inventář (1899–1918) 1919–1928

B 40/II: II. Manipulace (1928–1935), dílčí inventář

B 40/III: III. manipulace I (1886) 1936–1945, dílčí inventář